

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку дебіторської заборгованості та аналіз впливу на
фінансовий стан підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Тараненко О. О.
Керівник: Канцедал Н.А.
Рецензент: Губарик О. М.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Наталія КАНЦЕДАЛ
14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тараненку Олегу Олеговичу

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку дебіторської заборгованості та аналіз впливу на фінансовий стан підприємства»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Канцедал Наталія Анатоліївна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку дебіторської заборгованості.

Розділ 2. Облік дебіторської заборгованості.

Розділ 3. Аналіз дебіторської заборгованості.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Складання та погодження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 21.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	24.11.2025 р. – 26.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	27.11.2025 р. – 03.12.2025 р.	
10	Нормо-контроль	04.12.2025 р. – 10.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	22.12.2024 р. - 24.12.2025 р.	

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	8
1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості.....	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	18
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	25
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	25
2.2. Облік дебіторської заборгованості та відображення інформації у звітності	31
2.3. Податкові аспекти обліку дебіторської заборгованості.....	48
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	54
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	54
3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості.....	64
3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства.....	73
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	102

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті сучасного динамічного розвитку ринкової економіки та посиленої конкуренції між суб'єктами господарювання, облік дебіторської заборгованості стає не просто процедурною функцією бухгалтерії, а стратегічним інструментом управління оборотним капіталом і фінансовою стійкістю підприємства.

Дебіторська заборгованість виступає як складова частина активів і формується внаслідок відстроченого платежу за поставлені товари чи надані послуги, що підвищує рівень ризику підприємства через «відкладені» фінансові зобов'язання контрагентів. У таких умовах методика обліку, аналізу й контролю дебіторської заборгованості набуває критичної значущості для своєчасного виявлення ризиків, оцінювання кредитоспроможності покупців і формування надійних стратегій управління дебіторами. У доповіді Міністерства фінансів України (2025) зазначено, що середня частка дебіторської заборгованості у складі оборотних активів підприємств перевищує 30 %, що створює значну фінансову навантаження для учасників бізнес-процесу.

Одночасно, вимоги до фінансової звітності і контролю за фінансовими ризиками стають більш жорсткими. Згідно останніх наукових досліджень, неправильна класифікація дебіторської заборгованості, відсутність оцінки її справедливої вартості або резерву сумнівних боргів призводить до викривлення фінансових показників, зростання ризику неплатежів та зниження довіри з боку інвесторів і кредиторів.

Особливого значення набуває питання методики обліку та контролю дебіторської заборгованості в умовах цифровізації бухгалтерської системи: автоматизовані ERP-модулі, аналітичні панелі, інтеграція даних у реальному часі – усе це потребує удосконалення облікових процедур і механізмів контролю.

Отже, актуальність теми обумовлена сучасними економічними викликами,

зміною облікових стандартів, технологічними трансформаціями та зростанням ролі дебіторської заборгованості як показника фінансо-управлінської значущості. Вдосконалення методики обліку, аналізу й контролю дебіторської заборгованості є не лише академічно обґрунтованим завданням, але й практичною необхідністю для підприємств, що прагнуть забезпечити стійкий розвиток і фінансову спроможність.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних і практичних засад організації обліку дебіторської заборгованості та проведення аналізу її впливу на фінансовий стан підприємства з розробкою рекомендацій щодо вдосконалення методики управління розрахунками з дебіторами.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

1. Розкрити економічну сутність дебіторської заборгованості та її роль у фінансово-господарській діяльності підприємства.
2. Узагальнити нормативно-правову базу, що регулює порядок обліку дебіторської заборгованості відповідно до національних і міжнародних стандартів.
3. Дослідити існуючу методику обліку дебіторської заборгованості на підприємстві та визначити напрями її вдосконалення.
4. Провести аналітичну оцінку впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства, ліквідність і платоспроможність.
5. Розробити рекомендації щодо підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю, оптимізації політики кредитування та контролю за розрахунками з покупцями.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості на підприємстві.

Предметом дослідження є методичні, організаційні та аналітичні аспекти обліку і оцінювання впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства, що забезпечують достовірність фінансової звітності та

ефективність управління оборотними активами.

Наукова новизна одержаних результатів: 1) на теоретичному рівні розглянуто методи оцінки очікуваних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю, їх нормативне підґрунтя; 2) обґрунтовано необхідність впровадження технологічно-орієнтованих підходів до моніторингу дебіторської заборгованості, які забезпечують виявлення проблемних боргів задовго до їх перетворення на безнадійні; 3) деталізовано практичні аспекти розрахунку оцінки очікуваних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю, а також бухгалтерське і податкове відображення відповідних господарських операцій.

Практичне значення одержаних результатів. Деталізовано облікові та податкові особливості списання дебіторської заборгованості, та на цій основі розроблено рекомендації, практичне використання яких сприятиме забезпеченню достовірності облікових даних на підприємстві та диверсифікації ризиків.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження презентувалися в рамках проведення конференцій (м. Полтава, ПДАУ, 2025).

Публікації. В ході виконання кваліфікаційної роботи опубліковано 2 одноосібні тези загальним обсягом 0,28 др. арк у матеріалах конференцій, авторський внесок становить 0,28 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості

Раціональна організація обліку та ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовими умовами забезпечення фінансової стійкості підприємства та результативності його господарської діяльності. Облікова інформація виконує фундаментальну роль у системі управління, забезпечуючи своєчасне та достовірне відображення економічних процесів, формуючи базу для оперативного реагування й ухвалення обґрунтованих управлінських рішень [10].

У сучасних умовах функціонування бізнесу прозорість та достовірність фінансової звітності визначають інвестиційну привабливість підприємства, рівень довіри з боку партнерів і кредиторів та ефективність контролю за використанням залучених ресурсів. У цьому контексті дебіторська заборгованість виступає важливим інструментом регулювання економічних відносин між суб'єктами господарювання, забезпечує неперервність циклевідтворення та бере участь у формуванні й перерозподілі фінансових ресурсів [13].

Дебіторська заборгованість є органічною складовою оборотних активів підприємства, а її оптимальний рівень безпосередньо впливає на ліквідність, ділову активність та платоспроможність. Водночас неефективна політика управління розрахунками з контрагентами може спричинити погіршення фінансового стану, уповільнення обороту грошових коштів та зростання кредитних ризиків [16].

Сучасне бізнес-середовище в Україні характеризується високою нестабільністю економічних та політичних умов, відсутністю уніфікованих

методичних рекомендацій з обліку окремих операцій, а також недостатньою кваліфікацією окремих управлінських ланок. За таких умов посилюється ризик несвоєчасного погашення заборгованості, зростає обсяг прострочених вимог і формується напружена структура розрахунків. Це зумовлює необхідність удосконалення теоретико-методичних засад обліку та контролю дебіторської заборгованості, чіткого визначення її економічної сутності, класифікаційних ознак, правил визнання, оцінки та погашення [27].

Управління дебіторською заборгованістю повинно спиратися на комплексний підхід, що охоплює ідентифікацію видів заборгованості, оцінку її якості, прогнозування можливих втрат, формування резервів та застосування інструментів контролю й стягнення. Виважена облікова політика у сфері розрахунків із контрагентами, використання сучасних інформаційних систем, підвищення дисципліни платежів і фінансової відповідальності сприятимуть підвищенню ефективності діяльності підприємства та зниженню ризиків неповернення коштів [1].

Заборгованість є невід'ємним елементом фінансово-господарських відносин підприємства з контрагентами та неминучим результатом взаємодії у сфері товарообміну та договірних зобов'язань. Повне усунення або відмова від існування дебіторської та кредиторської заборгованості є недоцільною, оскільки вона виконує функцію тимчасового перерозподілу фінансових ресурсів та сприяє забезпеченню безперервності операційного процесу. Водночас надмірне накопичення заборгованості або порушення строків розрахунків здатні негативно впливати на ліквідність, платоспроможність, ділову репутацію та загальний фінансовий стан підприємства [2].

З огляду на це управління дебіторською заборгованістю має бути одним із пріоритетних напрямів діяльності менеджменту, а ефективна стратегія її контролю - базуватися на розумінні економічної сутності, причин виникнення, способів оцінки та механізмів регулювання. В процесі формування системи управління дебіторською заборгованістю важливо досліджувати її економічну природу, класифікаційні особливості, а також місце поняття «розрахунки з

покупцями та замовниками» у структурі обліку.

Сутність дебіторської та кредиторської заборгованостей як об'єктів обліку й управління доцільно аналізувати у трьох взаємопов'язаних аспектах:

1. Економічному – розкриває природу, види, фактори формування заборгованості та її вплив на фінансові результати й стійкість підприємства [10].

2. Обліковому – визначає підходи до визнання, оцінки, класифікації, а також порядок відображення заборгованості в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності [50].

3. Юридичному (соціально-правовому) – обґрунтовує підстави виникнення заборгованості, права та обов'язки сторін, наслідки невиконання зобов'язань і порядок їх погашення [7].

У науковій літературі заборгованість трактується як результат правовідносин між суб'єктами господарювання, що виникає внаслідок передачі продукції, виконання робіт, надання послуг або здійснення розрахунків згідно з договірними зобов'язаннями чи вимогами законодавства. Так, О.Б. Чорненко визначає заборгованість як правовідносини між кредитором і дебітором, які породжують право вимоги у кредитора та обов'язок погашення у боржника [68].

Дебіторська заборгованість відображає тимчасове вилучення частини оборотного капіталу з господарського обігу, а кредиторська — тимчасове залучення додаткових ресурсів. За умов економічної нестабільності, погіршення платіжної дисципліни та зростання неплатежів значення ефективного обліку та контролю заборгованості зростає, оскільки несвоєчасне погашення розрахунків може призводити до фінансових втрат та ускладнення діяльності підприємства.

На думку Л.Л. Носач [39], з позиції інтеграційного підходу дебіторська і кредиторська заборгованості є системою економічних взаємовідносин, що виникають між учасниками господарського обороту внаслідок розбіжності між моментом передачі майнових прав та моментом здійснення платежу. Це

зумовлює необхідність їх класифікації за відповідними ознаками, що є базою для організації обліку, оцінки та управління.

Подальше уточнення змісту категорії «дебіторська заборгованість» знаходимо у роботах О.М. Кияшко, яка акцентує увагу на важливості підкреслення обов'язку боржника та права вимоги кредитора. Науковець трактує дебіторську заборгованість як «суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій і підлягає відшкодуванню на користь кредитора» [24]. Це визначення вдало поєднує економічний і правовий підходи, підкреслюючи, що дебіторська заборгованість охоплює всі вимоги підприємства до інших суб'єктів господарювання та фізичних осіб щодо грошових коштів, матеріальних цінностей, виконаних робіт чи наданих послуг, які мають бути погашені у визначеному порядку. Такий підхід акцентує увагу не лише на наявності майбутніх економічних вигід для підприємства-кредитора, а й на необхідності здійснення цілеспрямованих дій щодо погашення дебіторської заборгованості. Він також логічно узгоджується з концепцією дебіторської заборгованості як фінансового активу, що здатний приносити економічні вигоди та виступає елементом політики управління оборотним капіталом.

З метою удосконалення підходів до управління розрахунками та підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства О.М. Кияшко пропонує розширену класифікацію дебіторської заборгованості, виділяючи додаткові класифікаційні ознаки, що дозволяють точніше ідентифікувати її економічну сутність та обирати відповідні методи обліку і контролю (табл. 1.1).

Після розгляду наукових підходів до класифікації заборгованостей важливо проаналізувати нормативне регулювання цього питання в Україні. Національні стандарти бухгалтерського обліку [37; 44; 45] визначають порядок визнання, оцінки та класифікації дебіторської заборгованості, забезпечуючи єдиний підхід до її відображення у звітності підприємств різних організаційно-правових форм (за винятком бюджетних установ). Така уніфікація підкреслює значущість системності та порівнюваності фінансової інформації в усіх

секторах економіки.

Таблиця 1.1

Узагальнена класифікація дебіторської та кредиторської заборгованості в системі управління підприємством

Автор, тема (рік)	Класифікаційні ознаки	Мета класифікації
Носач Л.Л. [39]	- За об'єктами відносин - За суб'єктами відносин - За місцем виникнення відносно підприємства - За строком погашення - За чинниками виникнення - За характером виникнення - За виконанням умов договору - За ймовірністю повернення - За тривалістю взаємин із контрагентами - За умовами кредитування	Забезпечення комплексного управління заборгованістю з урахуванням особливостей її виникнення, динаміки, ризиків та впливу на розрахунки
Кияшко О.М. [24]	- За ступенем активності робіт зі стягнення/погашення заборгованості - За можливістю передачі управління (аутсорсинг, факторинг, колекторські послуги)	Розширення управлінських можливостей щодо контролю, реструктуризації та передачі дебіторської заборгованості третім особам
Авторське доповнення (2025)	- За рівнем кредитного ризику (низький / середній / високий) — МСФЗ 9 ECL - За ступенем ліквідності вимог - За джерелом підтвердження (первинні документи / судові рішення / претензійно-позовна робота) - За можливістю дисконтування або реструктуризації - За інструментами погашення (грошима / залік / повернення товарів / передача активів) - За цифровим статусом обліку (автоматизована / змішана / ручна)	Підвищення якості управлінських рішень в умовах цифрової економіки, зміцнення платіжної дисципліни, формування системи ризик-орієнтованого контролю та резервування згідно з МСФЗ

Основні засади класифікації дебіторської заборгованості встановлені П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [44]. Ключовим критерієм, покладеним в основу поділу заборгованості, є строк її погашення. Залежно від цього дебіторська заборгованість поділяється на:

- поточну - таку, що виникає в межах нормального операційного циклу підприємства або має бути погашена протягом дванадцяти місяців після дати балансу;

- довгострокову - таку, що не пов'язана з операційним циклом і очікується до погашення після більш ніж дванадцяти місяців.

Отже, поняття «погашення» виступає базовим у визначенні статусу заборгованості. Водночас стандарт опосередковано враховує й інші чинники, що впливають на поділ дебіторки, зокрема тривалість та умови договору, характер операції, сферу діяльності підприємства. Наприклад, заборгованість, що виникає у зв'язку з короткостроковими господарськими контрактами, належить до поточної, тоді як вимоги за довгостроковими інвестиційними угодами класифікуються як довгострокові.

П(С)БО 10 [44] також диференціює дебіторську заборгованість за ступенем її реальності: на дійсну, сумнівну та безнадійну, що дає змогу оцінювати ймовірність її погашення та формувати відповідні резерви. Такий підхід сприяє підвищенню точності фінансових оцінок і своєчасній ідентифікації можливих кредитних ризиків.

Разом з тим, класифікація, подана у П(С)БО 10 [44], є узагальненою, тому для розширення методичної бази доцільно враховувати інші нормативні документи. Зокрема, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3\], а також План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкцію щодо його застосування деталізують різновиди заборгованості залежно від її природи та умов виникнення.

У цих документах, зокрема, виокремлено:

- поділ заборгованості за наявністю забезпечення (векселі / без забезпечення);

- класифікацію за видом операцій (товари, роботи, послуги, розрахунки, векселі);

- відмежування заборгованості залежно від її строковості та валютного вираження;

- деталізацію дебіторських вимог за економічним змістом: розрахунки з покупцями і замовниками (вітчизняними й іноземними), видані аванси, розрахунки з підзвітними особами, претензії, позики, відшкодування збитків,

податкові розрахунки, нараховані доходи тощо.

Таке деталізоване структурування сприяє глибшому аналізу дебіторської заборгованості, оцінці її ліквідності та ризикованості, а також удосконаленню процедур контролю та управління нею, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності та трансформації фінансового середовища. Для систематизації нормативних підходів і наукових напрацювань, а також забезпечення практичної орієнтації щодо управління дебіторською заборгованістю доцільно узагальнити основні класифікаційні ознаки та види дебіторських вимог із відповідними прикладами, що демонструють їх застосування в реальній обліковій практиці [66].

Нижче наведено узагальнену табл. 1.2 класифікації дебіторської заборгованості за ключовими критеріями з урахуванням положень П(С)БО, Плану рахунків, а також сучасних аналітичних та ризик-орієнтованих підходів.

Таблиця 1.2

Класифікація дебіторської заборгованості

Класифікаційна ознака	Вид дебіторської заборгованості	Характеристика	Приклад (пояснення)
1	2	3	4
За строком погашення (П(С)БО 10)	Поточна	Погашення протягом 12 місяців / в межах операційного циклу	Розрахунки з покупцями за реалізовану продукцію, строк оплати 30 днів
	Довгострокова	Погашення після 12 місяців, не пов'язана з операційним циклом	Договір довгострокового продажу обладнання з відстрочкою платежу на 2 роки
За ступенем реальності погашення	Дійсна	Є підстави очікувати повного повернення	Оплата від постійного надійного партнера
	Сумнівна	Існує ризик неповернення, створюється резерв	Заборгованість клієнта, який затримує платежі понад 90 днів
	Безнадійна	Відсутність можливості стягнення, спливає строк давності / ліквідація боржника	Заборгованість підприємства-банкрута після рішення суду
За економічним змістом (План рахунків)	За товари, роботи, послуги	Виникає при реалізації продукції	Виставлена накладна на відвантажений товар
	За авансами	Передоплата за майбутні постачання	Передоплата постачальнику за обладнання

Продовж. табл. 1.2

1	2	3	4
За економічним змістом (План рахунків)	За розрахунками з підзвітними особами	Видані кошти для госппотреб	Видані кошти працівнику на відрядження
	За претензіями та відшкодуванням збитків	Штрафи, пені, претензії	Вимога постачальнику на повернення браку
	Дебіторська заборгованість за податками	Податковий кредит, переоплати	Переплата з ПДВ
	За іншими операціями	Інші вимоги	Нараховані, але не отримані доходи
За наявністю забезпечення	Забезпечена	Підтверджена гарантіями, заставою, векселем	Дебітор видав нотаріально оформлений вексель
	Незабезпечена	Не має гарантій	Продаж товарів із відстрочкою без застави
За умовою погашення	Грошова	Повернення у грошах	Оплата за товар на рахунок
	Натуральна	Погашення товарами/послугами	Бартерне погашення боргу
За можливістю передачі третім особам	Та, що управляється підприємством	Стягнення власними силами	Внутрішній претензійний порядок
	Та, що може передаватись на аутсорсинг	Передавання факторинговій/колекторській компанії	Продаж дебіторки банку/фактору
За ступенем ризику	Низький ризик	Історія надійних платежів	Постійний клієнт з передоплатою
	Середній ризик	Періодичні затримки	Покупець з оплатою 60–90 днів
	Високий ризик	Значні прострочки, нестабільність	Новий клієнт без кредитної історії, 120+ днів прострочки

Після узагальнення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості логічним є перехід до розгляду принципів її оцінки, оскільки саме правильне визначення вартості дебіторських вимог забезпечує достовірність облікової інформації та фінансових рішень підприємства.

У міжнародній практиці (МСФЗ) дебіторська заборгованість визнається фінансовим активом і при первісному визнанні оцінюється за справедливою

вартістю, яка включає витрати на укладання угоди та інші транзакційні витрати. Подальша оцінка здійснюється за амортизованою вартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки. Такий підхід ґрунтується на концепції очікуваних кредитних збитків (Expected Credit Loss model) та спрямований на своєчасне виявлення ризиків непогашення заборгованості [2].

Національні правила бухгалтерського обліку визначають інший алгоритм. Відповідно до національних Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку, дебіторська заборгованість при первинному визнанні оцінюється за первісною вартістю, яка здебільшого відповідає договірній (ринковій) вартості активу. Така оцінка формується з урахуванням умов договору, встановлених цін, товарних знижок, можливих повернень продукції та інших факторів операційного циклу [2].

У подальшому дебіторська заборгованість у національній системі оцінюється за чистою реалізаційною вартістю, що передбачає зменшення її первісної суми на резерв сумнівних боргів. Подібний підхід, як і у МСФЗ [36], відображає принцип обачності та вимагає уникнення завищення вартості активів і майбутніх економічних вигід підприємства.

Особливої уваги потребує облік торговельних знижок. У міжнародній практиці застосовуються два методи – валовий (gross) та чистий (net). В Україні, як правило, використовується валовий метод, що може призводити до завищення дебіторської заборгованості на дату первісного визнання, оскільки можливі знижки не враховуються одразу. Це створює потенційне відхилення від принципу обачності.

Оцінка дебіторської заборгованості також пов'язана з ризиками її неповернення. Вітчизняні стандарти [37; 44], як і МСФЗ [36], виділяють сумнівну та безнадійну заборгованість.

Сумнівний борг характеризується невизначеністю щодо його погашення, тоді як безнадійна заборгованість визнається такою, що не підлягає відшкодуванню через банкрутство боржника, форс-мажор, смерть фізичної особи-боржника або закінчення строку позовної давності. Такі суми підлягають

списанню та не відповідають критеріям активу.

Таблиця 1.3

**Порівняння підходів до оцінки дебіторської заборгованості
за МСФЗ [36] та П(С)БО [44]**

Критерій	МСФЗ (IFRS 9)	Національні стандарти (П(С)БО)	Коментар / приклад
Статус	Фінансовий актив	Актив (оборотний/необоротний)	МСФЗ трактує ширше - як фінансовий інструмент
Первісна оцінка	Справедлива вартість + транзакційні витрати	Первісна (фактична) вартість	Врахування знижок, повернень, умов договору
Подальша оцінка	Амортизована вартість (метод ефективної ставки відсотка)	Чиста реалізаційна вартість	У МСФЗ амортизація дисконту є обов'язковою
Модель очікуваних збитків	Expected Credit Loss Model (очікувані кредитні збитки)	Резерв сумнівних боргів за П(С)БО 10	МСФЗ: оцінка очікуваних збитків з моменту визнання
Підхід до дисконтування	Обов'язкове, якщо суттєвий строк та процентна природа	Не передбачено для поточної заборгованості	Довгострокова - дисконтування можливе, але не типово
Відображення торговельних знижок	Gross або Net метод	Переважно Gross метод	Net метод відповідає принципу обачності більше
Безнадійна заборгованість	Списується через витрати, відновлення можливе	Списується на витрати, резерв коригується	Ідентичний економічний зміст
Документальне забезпечення	Договір, оцінка ризиків, фінансові показники контрагента	Договір, первинні документи	При МСФЗ більше уваги кредитному скорингу

Для кращого практичного розуміння наведених методологічних відмінностей та демонстрації впливу різних підходів до оцінки дебіторської заборгованості у фінансовому обліку доцільно проілюструвати їх на умовному прикладі. Нижче представлено спрощену ситуаційну модель, яка відображає зміни у вартості дебіторських вимог залежно від облікової концепції – табл. 1.5. Наведений приклад демонструє, що застосування підходів МСФЗ може призвести до більш консервативної оцінки дебіторських активів на момент

первісного визнання та поступового відображення фінансового доходу в майбутніх періодах. Натомість П(С)БО забезпечують простіший алгоритм формування вартості дебіторської заборгованості, що є зручним для операційного обліку, але може містити ризик завищення активів та відстрочення обліку кредитних втрат.

Таблиця 1.5

Спрощений приклад оцінки дебіторської заборгованості за МСФЗ [36] та П(С)БО [44]

Ситуація	МСФЗ	П(С)БО
Виставлено рахунок покупцю на 100 000 грн, надано знижку 2% при оплаті за 10 днів	За Net методом: визнання 98 000 грн; 2 000 - потенційний дохід	За валовим методом: 100 000 грн; коригування лише після факту
Відстрочка платежу 12 місяців	Дисконтування і амортизований відсоток	Дисконтування не застосовується

Представлене порівняння дає змогу побачити, що міжнародний підхід більш ризик-орієнтований та базується на принципах економічної сутності та очікуваних кредитних збитків, тоді як національні стандарти тяжіють до спрощеного моделі, орієнтованої на первісну оцінку та принцип обачності без складних механізмів дисконтування. Таким чином, і національні стандарти, і МСФЗ забезпечують формування чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості, але підходи до первісної та подальшої оцінки, а також моменту визнання кредитних збитків, мають певні відмінності. Врахування цих особливостей є важливою умовою точного відображення дебіторських вимог у фінансовій звітності та формування ефективної кредитної політики підприємства.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Проблематика обліку та аналізу дебіторської заборгованості залишається однією з ключових у фінансовому менеджменті підприємств, що зумовлено

високим рівнем неплатежів, волатильністю економічного середовища та значною залежністю суб'єктів господарювання від своєчасного надходження грошових коштів. У сучасних умовах воєнної економіки та посткризового відновлення дефіцит обігового капіталу, порушення розрахункової дисципліни, зміни ланцюгів постачання й підвищені кредитні ризики посилюють актуальність наукових досліджень у сфері управління дебіторськими вимогами.

З одного боку, збільшення заборгованості з боку покупців та замовників безпосередньо впливає на платоспроможність підприємств та їх здатність забезпечувати операційну стабільність. З іншого — необхідність своєчасного виконання податкових зобов'язань, нарахування та виплати заробітної плати, а також обслуговування боргових та договірних зобов'язань формує додатковий тиск на фінансові ресурси підприємства в період розривів у надходженні коштів від дебіторів.

Наукові підходи до дослідження обліку та управління дебіторською заборгованістю формуються на перетині фінансового аналізу, ризик-менеджменту, облікової політики та механізмів забезпечення платіжної дисципліни. Серед пріоритетних напрямів дискусій залишаються питання визнання та оцінки дебіторської заборгованості, методики формування резерву сумнівних боргів, оптимізації кредитної політики підприємства, запровадження цифрових інструментів контролю розрахунків, а також застосування моделей прогнозування неплатежів на основі ризик-орієнтованих та аналітичних технологій.

Узагальнюючи позиції вітчизняних і зарубіжних науковців щодо обліку та управління товарною дебіторською заборгованістю, систематизовано основні дискусійні аспекти, що потребують подальшого поглибленого дослідження, та окреслено можливі напрями їх вирішення як у площині методики обліку, так і в контексті управлінських рішень і фінансового контролю.

У дослідженні О. Чепець, С. Юрченко та Л. Волчанської акцентовано, що ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовою передумовою забезпечення стабільного фінансового стану підприємства, достатнього рівня

оборотних коштів та його подальшого розвитку. Автори проаналізували сучасний стан дебіторської заборгованості вітчизняних підприємств, уточнили економічну сутність поняття, запропонували класифікаційний підхід, який поглиблює розуміння її різновидів і підвищує якість організації обліку на рахунках бухгалтерського обліку. Наголошено, що удосконалення системи контролю та своєчасне погашення дебіторської заборгованості сприяє підвищенню оборотності активів, мінімізації ризиків неплатежів та формуванню достовірної облікової інформації для користувачів фінансової звітності [67].

У роботі О. Степаненка підкреслено фундаментальне значення дебіторської та кредиторської заборгованостей у фінансово-господарських процесах підприємства, оскільки дебіторська заборгованість зумовлює вилучення частини обігового капіталу та зниження його оборотності, тоді як кредиторська - виступає джерелом тимчасового залучення капіталу та інструментом гнучкого управління грошовими потоками. Автором проаналізовано дисертаційні дослідження, присвячені цим категоріям, систематизовано економічні, облікові та юридичні аспекти їх трактування та узагальнено підходи до класифікації для цілей обліку й управління. Значна увага приділена взаємозв'язку між договірними відносинами, обліковими подіями та рухом активів під час купівлі-продажу, що дозволило визначити особливості формування дебіторської заборгованості в процесі реалізації продукції та обґрунтувати роль кредиторської заборгованості як інструменту оптимізації структури капіталу підприємства [59].

У дослідженні Ю. Глушач зосереджено увагу на ключових проблемах облікової оцінки дебіторської заборгованості, що виникають на етапах її первісного визнання та відображення у фінансовій звітності підприємств. Автором розкрито принципи оцінювання дебіторських вимог, проаналізовано методичні підходи до формування резерву сумнівних боргів та порівняно особливості трактування сумнівної і безнадійної заборгованості у національній та зарубіжній практиці. Особливу увагу приділено оцінці ефективності різних

методів визначення резерву, їх перевагам і недолікам залежно від специфіки діяльності підприємства, а також обґрунтовано необхідність деталізації положень облікової політики та застосування комплексного підходу до оцінки кредитних ризиків для підвищення достовірності фінансової інформації [12].

У статті Н. Канцедал, Л. Яловеги, О. Сіренко, О. Ляшик та Я. Шостак обґрунтовано, що управління дебіторською заборгованістю набуває особливої ваги в умовах економічної нестабільності, оскільки визначає ліквідність підприємства, його платоспроможність та здатність мінімізувати ризики неплатежів. Автори встановили, що ефективність аналізу дебіторських вимог значною мірою залежить від вибору методів оцінки та прогнозування, а також від застосування комплексного підходу, що поєднує традиційні фінансові індикатори та сучасні інструменти ризик-менеджменту. У дослідженні визначено ключові показники для оцінювання стану дебіторської заборгованості, підкреслено важливість адаптивних стратегій та необхідність оптимізації кредитної політики підприємства для забезпечення стійкості грошових потоків і стабільного розвитку [23].

У дослідженні О. Рябчук та А. Костенко обґрунтовано ключову роль аудиту дебіторської заборгованості у зміцненні фінансової стійкості підприємства, контролі ризиків неплатежів і підвищенні достовірності облікової інформації. Автори підкреслюють важливість зовнішнього підтвердження заборгованостей, оцінки платоспроможності дебіторів і виявлення ознак шахрайства, а також наголошують на необхідності використання сучасних аналітичних та сценарних методів аудиту. Зроблено висновок, що удосконалення аудиторських процедур сприяє ефективному управлінню дебіторською заборгованістю та обґрунтованості управлінських рішень [55].

У статті Н. Стойки, В. Макарович та Н. Помаскіної проведено порівняльний аналіз національних П(С)БО та МСФЗ щодо визнання, оцінки та відображення дебіторської заборгованості, акцентуючи увагу на відмінностях методологічних підходів. Автори підкреслюють, що українські стандарти

застосовують простіший підхід – первісна вартість та чиста реалізаційна вартість на дату балансу, тоді як МСФЗ ґрунтуються на моделі очікуваних кредитних збитків, що враховує прогностні ризики та економічні умови. Наголошено на проблемах вітчизняної практики, таких як формальний підхід до створення резервів та брак аналітичної інформації, а також на необхідності гармонізації стандартів, розвитку цифрових технологій контролю та підвищення компетентності бухгалтерів. Зазначено, що реалізація таких змін сприятиме покращенню якості фінансової звітності та конкурентоспроможності підприємств [60].

У дослідженні М. Шигун та Г. Мухомор акцентовано на обмеженнях традиційного показника оборотності дебіторської заборгованості, який базується на залишку на звітну дату та може спотворювати оцінку ефективності управління через коливання суми боргу протягом періоду. Автори пропонують удосконалений підхід до розрахунку оборотності, який передбачає використання повного масиву облікових даних з урахуванням динаміки повернення дебіторської заборгованості. Такий підхід дозволяє точніше оцінити реальну швидкість інкасації боргів, підвищує аналітичну інформативність показника та сприяє більш обґрунтованим управлінським рішенням щодо кредитної політики підприємства [70; 71].

У статті Т. Кулаковської та Д. Петкової обґрунтовано важливість своєчасного виявлення, оцінки та управління фінансовими ризиками підприємств харчової галузі, зокрема у контексті нестабільної економічної та політичної ситуації. Автори наголошують, що значна частка дебіторської заборгованості, високий рівень оборотних активів та наявність валютних і довгострокових зобов'язань формують підвищений ризиковий профіль цих підприємств. У роботі ідентифіковано ключові ризики - ліквідності, кредитний, інвестиційний, валютний та процентний - та рекомендовано заходи для їх мінімізації, серед яких активізація політики власного капіталоутворення, підвищення ефективності управління витратами, скорочення дебіторської заборгованості та перегляд відносин з контрагентами. Підкреслено, що

ефективне управління ризиками потребує системного підходу та подальшого наукового дослідження [31].

У дослідженні Н.О. Лоханової та Н.А. Сиротенко акцентовано увагу на дискусійних аспектах обліку й аудиту дебіторської заборгованості в умовах особливого правового режиму в Україні, спричиненого війною. Автори доводять, що трансформація економічних умов та зміна причин виникнення неплатежів впливають на формування резервів під очікувані кредитні збитки та потребують оновлення підходів до оцінки й контролю дебіторської заборгованості. Запропоновано класифікацію дебіторської заборгованості для управлінських цілей в умовах воєнного стану, удосконалено поетапний контроль договірних відносин та представлено форму робочого документа для аналізу та оцінки резервів. Практична значущість роботи полягає у рекомендаціях щодо оперативного виявлення причин непогашення заборгованості та мінімізації ризиків для підприємств, а перспективи подальших досліджень - у розробленні сценарного підходу до визначення резервів [34].

Комплексний аналіз сучасних наукових підходів засвідчує, що проблематика дебіторської заборгованості є багатовимірною та охоплює методологічні, обліково-аналітичні, управлінські та контрольні аспекти. Незважаючи на уніфікацію облікових стандартів та поступове зближення національних регламентів з МСФЗ, у практиці підприємств зберігаються системні труднощі щодо оцінки, класифікації, контролю та прогнозування неплатежів. Дослідження науковців підтверджують необхідність переорієнтації підходів - від формального ведення обліку до ризик-орієнтованого управління та інтеграції цифрових інструментів моніторингу.

Узагальнення висновків вітчизняних і зарубіжних дослідників дало змогу систематизувати домінуючі напрями проблем та відповідні шляхи їх подолання, що відображено у табл. 1.6. Такий підхід забезпечує наукову цілісність аналізу та створює практичну основу для подальшого удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю на підприємствах в умовах

підвищеної економічної невизначеності.

Таблиця 1.6

Узагальнення наукових підходів до вирішення проблем обліку та управління дебіторською заборгованістю

Проблемний напрям	Сутність проблеми	Запропоновані напрями вирішення
Недосконалість класифікації та відображення ДЗ	Обмеженість нормативної класифікації; неідентифіковані управлінські категорії; недостатня деталізація	Розширення класифікаційних ознак; адаптація класифікації до умов воєнної економіки; введення додаткових управлінських критеріїв
Первісна оцінка та визнання ДЗ	Відмінності між національними стандартами та МСФЗ; труднощі оцінки знижок і коригувань; ризик завищення активів	Наближення П(С)БО до принципів МСФЗ; застосування чистого методу дисконтування; формування коригувань за знижками та ризиком
Формування резервів сумнівних боргів	Формальний характер резервування; відсутність прогностичних методик; складність визначення ризиків	Перехід до моделі очікуваних кредитних збитків; сценарний підхід; підсилення інформаційної бази для оцінки платоспроможності
Проблеми неплатежів в умовах воєнного стану	Зростання ризику неповернення; зміна факторів неплатежів; уповільнення розрахунків	Адаптивні моделі контролю; моніторинг ризиків з урахуванням змін зовнішнього середовища; зміна методів оцінки ДЗ
Недостатність аналітичних методів оцінки ДЗ	Традиційні коефіцієнти не відображають реальної динаміки; спотворення даних на звітну дату	Альтернативні методи розрахунку оборотності; розширений аналіз облікових даних; врахування часової структури ДЗ
Ризикова структура взаємодії з контрагентами	Високий рівень кредитного, валютного та ліквідного ризиків; невчасні розрахунки	Системний ризик-менеджмент; зменшення ДЗ; оптимізація умов договорів; цифрові системи моніторингу контрагентів
Необхідність удосконалення внутрішнього контролю та аудиту	Непрозорість руху ДЗ; ризик фальсифікацій; слабкий контроль	Розширення аудиторських процедур; впровадження електронних підтверджень; поглиблений аналіз ризикових операцій

Проблематика управління дебіторською заборгованістю охоплює питання коректної класифікації, первісної та подальшої оцінки, ризик-менеджменту, аудитного забезпечення та цифровізації процесів контролю. Наукові підходи акцентують на зближенні з МСФЗ, використанні цифрових і прогностичних методик, посиленні внутрішнього контролю, а також адаптації інструментів оцінки та аудиту до трансформацій економічного середовища.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю є сучасним виробничим підприємством, що функціонує на підставі Статуту та протоколів загальних зборів учасників. Компанія спеціалізується на розробці, виробництві й збуті алмазного інструменту, обладнання та пристосувань для будівельного сектору. Підприємству належать зареєстровані торговельні марки DISTAR, ADTnS, Baumesser, Mechanic, що свідчить про високу ступінь брендової ідентичності та позиціонування продукції на внутрішньому і міжнародному ринках.

Управління підприємством здійснюється відповідно до положень Статуту, найвищим органом є Загальні збори учасників. Станом на 31.12.2024 р. чисельність персоналу становила 271 працівник, що підтверджує масштаб та стабільність операційної діяльності.

Початок 2024 року характеризувався продовженням воєнних дій та формуванням стійкої макрофінансової підтримки з боку міжнародних партнерів. Попри високі ризики та шоки, економіка України продемонструвала зростання на 3,8%, покращення логістичних маршрутів, активізацію експорту та стабілізацію фінансової системи. Ключові зовнішні чинники діяльності підприємства у 2024 році: воєнні ризики та логістичні обмеження; інфляційні процеси (до 12% р/р); валютні коливання (38 → 42 грн/дол.); дефіцит енергоресурсів та трудових ресурсів; необхідність адаптації до змін ринкової кон'юнктури й трансформації ланцюгів поставок.

Незважаючи на складні умови, підприємство зберегло виробничу активність, забезпечило платежі до бюджету, своєчасність розрахунків і продовжило реалізацію стратегічних проєктів розвитку, що свідчить про високий рівень фінансової стійкості та корпоративного менеджменту.

Підприємство демонструє ефективну модель організації бізнесу, зорієнтовану на інновації, сертифікацію виробництва та міжнародне позиціонування продукції. Функціонування в умовах воєнної економіки обумовило необхідність посилення системи ризик-менеджменту, підвищення гнучкості логістичних рішень та оптимізації бізнес-процесів. Забезпечення відповідності міжнародним стандартам управління якістю та безпеки продукції сприяє зміцненню конкурентних позицій підприємства на глобальному ринку.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (№ 2164-VIII від 05.10.2017 р.), виробництво належить до підприємств, що становлять суспільний інтерес. З огляду на це компанія з 01.01.2023 р. перейшла на ведення обліку та складання фінансової звітності згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Для забезпечення порівнюваності даних фінансова звітність станом на 31.12.2022 р., сформована відповідно до П(С)БО, була трансформована із застосуванням коригувань, передбачених МСФЗ та МСБО.

Першим звітним роком за міжнародними стандартами визначено 2024 рік, а датою переходу – 01.01.2023 р. – табл. 2.2. Таким чином, подана звітність є першою повною фінансовою звітністю загального призначення, підготовленою за обліковою політикою, що відповідає вимогам МСФЗ, та призначена для інформування широкого кола користувачів, які ухвалюють економічні рішення.

Таблиця 2.2

Параметри переходу підприємства на МСФЗ

Елемент	Характеристика
Статус підприємства	Підприємство, що становить суспільний інтерес
Дата переходу на МСФЗ	01.01.2023
Перша повна звітність за МСФЗ	2024 рік
Джерело стандартів	Офіційний сайт Мінфіну України
Концепція підготовки	Достовірне подання фінансового стану та результатів
Основні принципи	Безперервність діяльності, обачність, релевантність, послідовність
Методи переходу	Трансформація показників П(С)БО, рекласифікація, коригування
Оцінка активів	Справедлива вартість як deemed cost для ОЗ (МСФЗ 1)

У процесі переходу Компанія: припинила визнання активів і зобов'язань, що не відповідають критеріям МСФЗ; визнала всі об'єкти обліку, наявність яких вимагають міжнародні стандарти; здійснила рекласифікацію статей відповідно до вимог МСФЗ щодо структури фінансової звітності; застосувала дозволені спрощення, зокрема щодо оцінки основних засобів за справедливою вартістю на дату переходу (МСФЗ 1).

Оцінювання активів і зобов'язань здійснювалося із застосуванням принципу історичної собівартості з урахуванням можливих коригувань з метою подання інформації, що достовірно відображає фінансовий стан та результати діяльності.

Особлива роль у процесі переходу належала професійним судженням та оцінкам менеджменту, зокрема щодо: визначення справедливої вартості активів, оцінки очікуваних кредитних збитків, формування резервів, класифікації та оцінки фінансових інструментів. Такі оцінки базуються на актуальних ринкових даних, макроекономічних очікуваннях і допустимих припущеннях відповідно до вимог МСФЗ.

Фінансова звітність досліджуваного підприємства підготовлена у функціональній валюті - українській гривні - з округленням до тисяч гривень. Основою оцінювання є історична собівартість, якщо інше не передбачено окремими стандартами. Компанія не застосовувала достроково нові стандарти, що ще не набрали чинності.

Перехід на МСФЗ забезпечив підвищення прозорості, порівнюваності та якості фінансової інформації підприємства, що є критично важливим чинником для підприємств суспільного інтересу. Системний підхід до трансформації звітності, застосування моделі справедливої оцінки та впровадження механізмів професійного судження зміцнили довіру користувачів до фінансових даних та забезпечили адаптацію до міжнародних вимог і ринкових умов.

Фінансова звітність Компанії сформована на основі припущення безперервності діяльності, що передбачає реалізацію активів та виконання зобов'язань у межах звичайного операційного циклу. Згідно з МСФЗ, це

припущення використовується за наявності наміру продовжувати операційну діяльність та відсутності планів ліквідації або суттєвого скорочення бізнесу. Незважаючи на суттєві зовнішні ризики, що зумовлені військовою агресією російської федерації проти України, керівництво Компанії вважає застосування цього принципу обґрунтованим.

Воєнні події спричинили втрату частини ринків збуту, зниження обсягів виробництва та тимчасовий перехід на неповний робочий час. Водночас територіальне розташування підприємства поза зоною бойових дій забезпечило можливість підтримувати операційну діяльність, зберегти основні виробничі потужності та інфраструктуру, а також продовжити виконання контрактних зобов'язань.

Компанія реалізує комплекс заходів із підтримання операційної стійкості: здійснює диверсифікацію ринків збуту, розробляє нові інноваційні продукти, підтримує ліквідність на достатньому рівні, забезпечує соціальні гарантії працівникам та адаптує бізнес-процеси до умов невизначеності. Інформація, наявна станом на дату складання звітності, підтверджує, що ключові контрагенти продовжують діяльність, а ризик фізичної втрати активів оцінюється як низький – табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка здатності продовжувати діяльність та ключові аргументи

Компонент оцінки	Зміст
Вплив воєнного стану	Втрата окремих ринків, зниження обсягів продажу, коригування режиму роботи
Поточний операційний статус	Підприємство працює, виробничі потужності та інфраструктура збережені
Ліквідність та фінансування	Достатній рівень ліквідності, відсутність потреби у додатковому капіталі
Контрагенти та дебітори	Основні дебітори продовжують операційну діяльність; контроль платіжної дисципліни
Управлінські заходи	Диверсифікація ринків, інноваційний розвиток продукції, безпекові заходи
Соціальна політика	Підтримка працівників, зокрема мобілізованих; збереження кадрового потенціалу
Прогнозна позиція	Відсутність намірів ліквідації чи припинення діяльності; низька ймовірність згорання бізнесу

Значний рівень невизначеності, пов'язаний із тривалістю та масштабом воєнних дій, залишається фактором ризику для підприємства та його контрагентів. Разом з тим, станом на дату затвердження цієї звітності немає фактів, які би свідчили про неможливість продовження діяльності. Керівництво здійснює моніторинг бізнес-середовища, оцінює ризики та забезпечує реалізацію стратегічних заходів для збереження операційної і фінансової стабільності.

Фінансова звітність затверджена до оприлюднення 03 червня 2025 року. Керівництво несе відповідальність за її підготовку, застосування професійного судження, розкриття релевантної інформації та дотримання вимог МСФЗ, що забезпечують достовірне представлення фінансового стану та результатів діяльності Компанії.

Компанія здійснила перехід на МСФЗ із 01.01.2023 р., сформувавши вступний звіт про фінансовий стан відповідно до вимог МСФЗ 1. Під час трансформації звітності було проведено коригування, що відображають відмінності у визнанні, оцінці та класифікації активів і зобов'язань між П(С)БО та МСФЗ. Основні зміни стосувалися переоцінки необоротних активів, уточнення складу запасів і дебіторської заборгованості, визнання відстрочених податкових активів, перерахунку нерозподіленого прибутку та коригування зобов'язань.

Внаслідок трансформації сума активів та власного капіталу була зменшена, що відображає більш консервативний підхід МСФЗ до оцінки активів і зобов'язань, відповідності критеріям визнання та виключення елементів, що не відповідають МСФЗ. Зміни забезпечують підвищення достовірності та прозорості звітності, її відповідність міжнародним практикам та інформаційним потребам інвесторів і стейкхолдерів.

Основні коригування пов'язані з переоцінкою запасів, ОЗ та НМА, відповідно до критеріїв МСФЗ. Значне зменшення активів і капіталу відображає виключення активів, що не відповідають вимогам МСФЗ, та формування обережного підходу до оцінки.

**Узгодження статей фінансового стану на дату переходу на МСФЗ
(01.01.2023 р.)**

Стаття	Примітка	П(С)БО	Вплив переходу на МСФЗ	Виправлення помилок	МСФЗ
1	2	3	4	5	6
Нематеріальні активи	1	4 036	-463	—	3 573
Незавершені капітальні інвестиції	2	12 106	-22	-27	12 057
Основні засоби	3	144 767	-26	-190	144 551
Довгострокові фінансові інвестиції	—	48 685	—	—	48 685
Довгострокова дебіторська заборгованість	4	486	—	—	486
Відстрочені податкові активи	—	3 818	—	—	3 818
Усього непоточні активи		217 898	-511	-217	217 170
Запаси	4	187 996	-16 635	—	171 361
Торгова та інша дебіторська заборгованість	5	53 381	-578	—	52 803
Грошові кошти	6	278 724	-557	—	278 167
Інші активи	—	410	—	—	410
Усього поточні активи		520 511	-17 770	—	502 741
Разом активи		738 409	-18 281	-217	719 911
Власний капітал		718 137	-17 838	-217	700 082
Короткострокові зобов'язання		20 272	-443	—	19 829
Разом капітал і зобов'язання		738 409	-18 281	-217	719

Перехід забезпечив підвищення прозорості та відповідність міжнародним фінансовим стандартам, що підсилює довіру інвесторів та кредиторів. Виправлення помилок під час трансформації підтверджує якість аудиту і контроль за достовірністю даних. Трансформація демонструє гнучкість системи обліку підприємства та здатність адаптуватися до міжнародних вимог.

2.2. Облік дебіторської заборгованості та відображення інформації у звітності

Облік дебіторської заборгованості на підприємстві здійснюється відповідно до вимог МСФЗ, що передбачає її визнання як фінансового активу за виключенням заборгованостей, які не передбачають отримання грошових коштів або інших фінансових інструментів. Первісне відображення здійснюється за справедливою вартістю, а подальша оцінка базується на моделі очікуваних кредитних збитків. Компанія проводить аналіз дебіторської заборгованості на кожну звітну дату з метою формування резерву у розмірі очікуваних кредитних збитків протягом строку дії активу, якщо відбулося суттєве зростання кредитного ризику порівняно з моментом первісного визнання.

Розрахунок резерву здійснюється на основі індивідуальної оцінки дебіторів з урахуванням строків прострочення, фінансового стану контрагентів, ознак неплатоспроможності та макроекономічних умов, що впливають на їхню діяльність. Нарахування резерву здійснюється починаючи з 90-го дня після прострочення, а сума втрат визнається у звіті про фінансові результати. У разі покращення фінансового стану дебітора та наявності об'єктивних підстав для відновлення платоспроможності раніше створений резерв переглядається, що відображається у складі доходів або сторнується у витратах поточного періоду. Остаточно безнадійна заборгованість списується за рахунок сформованого резерву.

Аванси видані та витрати майбутніх періодів не визнаються фінансовими активами і обліковуються за первісною вартістю за вирахуванням резерву знецінення. У випадку, коли отримання товарів або послуг очікується після завершення одного року, такі аванси класифікуються як довгострокові активи.

У процесі фінансово-господарської діяльності підприємство здійснює взаємодію з постачальниками, дистриб'юторами, торговельними мережами, сервісними компаніями та державними установами. Такі операції

супроводжуються виникненням та погашенням дебіторської заборгованості, що впливає на структуру активів і фінансові результати підприємства.

Для компанії, що працює у сфері виробництва та дистрибуції алмазного інструменту, своєчасний контроль за розрахунками з контрагентами має ключове значення, адже забезпечує безперервність виробничого циклу, дотримання графіків постачання та стабільний грошовий потік. Тому облік дебіторської заборгованості на підприємстві спрямований на формування достовірної, повної та оперативної інформації для управлінських рішень і зовнішніх користувачів звітності.

Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості забезпечує інформацію щодо:

- обсягів дебіторської заборгованості за статтями балансу;
- контрагентів та структуризації довгострокової і короткострокової дебіторської заборгованості;
- пов'язаних сторін і внутрішньогрупових операцій;
- методики формування резерву сумнівних боргів;
- строків непогашення та динаміки оборотності заборгованості;
- формування та використання резерву сумнівних боргів.

Основними завданнями обліку дебіторської заборгованості на підприємстві є:

- належне документування операцій;
- оцінка заборгованості при визнанні та на дату звітності;
- контроль погашення та своєчасне списання безнадійних боргів;
- формування резерву сумнівних боргів відповідно до облікової політики;
- проведення інвентаризації розрахунків;
- повне розкриття інформації у фінансовій звітності.

Системний підхід до обліку та контролю дебіторської заборгованості дозволяє підприємству підтримувати фінансову стійкість, мінімізувати ризик неплатежів і забезпечувати ефективну організацію грошових потоків.

Детальні елементи інформаційного забезпечення подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Інформаційне забезпечення обліку дебіторської заборгованості

Вид дебіторської заборгованості	Об'єкти розрахунків, приклади для підприємства	Первинні документи	Основні субрахунки
1	2	3	4
Розрахунки з покупцями і замовниками	Продаж алмазного інструменту будівельним компаніям, дилерам, торговельним мережам (напр., «Епіцентр», «Нова Лінія», оптові фірми)	Договір поставки; видаткова накладна; ТТН; рахунок-фактура; акт звірки; банківська виписка; платіжне доручення	361, 681, 702, 643
Розрахунки за виданими авансами	Передоплата постачальникам сировини, алмазного порошку, металу, абразивних матеріалів	Договір; платіжне доручення; накладна; акт приймання	371, 631
Розрахунки з підзвітними особами	Відрядження торгових представників, закупівля МШП, витрати на логістику	Звіт підзвітної особи; авансовий звіт; ПКО; ВКО; чеки, накладні	372, 30, 31
Розрахунки за нарахованими доходами	Проценти за депозитами, дивіденди від корпоративних прав (якщо наявні)	Розрахунок доходів; банківська виписка; ПКО	373, 732
Розрахунки за претензіями	Претензії до перевізників за пошкодження товару; недопостача; повернення неякісного товару від дилера	Акт розбіжностей; претензія; рішення суду; акт звірки; банківська виписка	374, 716
Відшкодування завданих збитків	Відповідальність матеріально відповідальних осіб за втрати/псування запасів	Акт інвентаризації; порівняльна відомість; наказ керівника; ПКО	375, 716
Розрахунки за позиками працівникам	Надається безпроцентна позика працівнику	Договір; платіжна відомість; ВКО	377
Розрахунки з іншими дебіторами	Дебіторська заборгованість за договорами співпраці, маркетингові компенсації, страхові відшкодування	Протокол; накладні; ПКО; банківська виписка; акти	377, 715
Заборгованість за майно у фінансовій оренді	Оренда обладнання для виробництва дисків	Договір фінансової оренди; акт передачі; платіжні документи	181, 184, 531, 611
Розрахунки за векселями	Розрахунок із контрагентами векселями	Вексель; банківська виписка; акт списання; ПКО	341, 342

Для відображення довгострокової дебіторської заборгованості на підприємстві використовується рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи». На підприємстві він застосовується

для відображення операцій, пов'язаних із наданням довгострокових позик працівникам та інших розрахунків, строк погашення яких перевищує 12 місяців.

Основні субрахунки, що використовуються:

- 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду» – підприємство може використовувати у випадку передачі обладнання контрагентам у фінансову оренду (на практиці на підприємстві застосовується рідко);

- 182 «Довгострокові векселі одержані» – зарезервований, проте на даний час не використовується підприємством;

- 183 «Інша дебіторська заборгованість» – використовується для обліку довгострокових безпроцентних та пільгових позик працівникам, а також інших довгострокових розрахунків.

На підприємстві переважає саме використання субрахунку 183, що зумовлено соціальною політикою та підтримкою персоналу. Надання позик супроводжується оформленням договору, графіка погашення та забезпечення контролю за рухом коштів. Підприємство застосовує дисконтування таких заборгованостей відповідно до МСФЗ, що забезпечує достовірне відображення майбутніх грошових потоків.

Динаміка довгострокової дебіторської заборгованості свідчить про тенденцію до її скорочення, що вказує на належний контроль та своєчасність розрахунків з боку працівників. Так, за даними фінансової звітності підприємства, станом на 31.12.2024 р. сума довгострокової дебіторської заборгованості становила 2 392 тис. грн, тоді як на 31.12.2023 р. - 3 153 тис. грн, і на дату переходу на МСФЗ (01.01.2023 р.) - 4 486 тис. грн. Це свідчить про поступове виконання зобов'язань працівниками та ефективну систему контролю на підприємстві.

Відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Видано довгострокову позику працівнику (інженеру-технологу)	183	30	10 000
Погашено позику працівником шляхом внесення коштів у касу	30	183	10 000
Надано довгострокову позику менеджеру відділу продажів	183	30	7 000
Погашено частину позики шляхом утримання із заробітної плати	661	183	7 000
Надано короткострокову позику працівнику (оператору лінії) через банк	377	31	6 000
Переведено короткострокову позику до складу довгострокової	183	377	6 000
Погашено довгострокову позику через касу підприємства	30	183	6 000
Надано довгострокову позику працівнику сервісного відділу	183	30	5 000
Переведено до складу короткострокової частини заборгованості перед погашенням	377	183	5 000
Погашено дебіторську заборгованість через касу підприємства	30	377	5 000

Облік розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві здійснюється на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». За дебетом цього рахунка відображається продажна вартість реалізованої продукції та послуг, у тому числі алмазного інструменту та обладнання, що включає податок на додану вартість та інші непрямі податки, передбачені законодавством. За кредитом рахунка фіксуються надходження коштів від контрагентів: на поточні рахунки підприємства, у касу та в інших формах розрахунків.

Сальдо рахунка 36 характеризує заборгованість покупців перед підприємством за відвантажену продукцію та надані послуги. Такий порядок обліку забезпечує контроль за своєчасністю розрахунків і дозволяє своєчасно виявляти прострочену дебіторську заборгованість.

Аналітичний облік на підприємстві ведеться в розрізі кожного покупця та дилера, а також за кожним рахунком, пред'явленим до оплати. Це дає можливість детально відстежувати стан розрахунків, контролювати строки виконання зобов'язань та формувати оперативну управлінську інформацію.

Для вивчення порядку ведення обліку на підприємстві, розглянемо практичні приклади.

Ситуація. Підприємство підписало договір з дилером ТОВ «Будмаркет

Груп» на поставку промислових алмазних дисків. Компанія отримала передоплату у сумі 120 000 грн. Наприкінці місяця відвантажено частину продукції та виставлено рахунок на 90 000 грн.

У наступному місяці відвантажено залишок продукції на 150 000 грн (включно з ПДВ).

Операції відображаються такими записами – табл. 2.8. Субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» на підприємстві використовується для обліку попередніх оплат постачальникам за отримання сировини, комплектуючих, алмазного порошку, металевих корпусів, абразивних матеріалів та інших ресурсів, необхідних для виробничого процесу.

Таблиця 2.8

Відображення операцій з обліку авансів одержаних на підприємстві

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Надійшов аванс від ТОВ «Будмаркет Груп» за поставку алмазного інструменту	31	681	120 000
Відображено податкові зобов'язання з ПДВ із суми авансу	643	641	20 000
Відвантажено першу партію продукції:			
– на виробничу (фактичну) собівартість	901	26	78 000
– на договірну вартість	361	701	90 000
Відображено податкові зобов'язання з ПДВ із частини поставки	701	643	15 000
Відвантажено другу партію продукції:			
– на виробничу (фактичну) собівартість	901	26	130 000
– на договірну вартість	361	701	150 000
Відображено ПДВ на залишок поставки	701	643	25 000
Проведено залік частини авансу покупця	681	361	120 000
Надійшла оплата від ТОВ «Будмаркет Груп» за остаточний розрахунок	311	361	120 000
Коригування ПДВ після остаточного розрахунку	643	641	20 000

Аналітичний облік за субрахунком 371 ведеться у розрізі кожного контрагента, якому перераховано авансовий платіж, із зазначенням договору, суми передоплати, строків виконання зобов'язань та фактичного отримання товарно-матеріальних цінностей – табл. 2.9.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами досліджуваного підприємства

Контрагент	31.12.2024	31.12.2023	01.01.2023
Danyang Besma Machinery Co., Ltd	3 521	5 348	1 239
HENAN CUTTER-MALL TOOLS CO., LTD.	1 576	959	–
HXF Saw Co.Ltd	2 039	1 328	–
Jiangxi Guanyi Abrasives Co., Ltd	1 214	828	356
ZHEJIANG SHIJING TOOLS CO., LTD	1 467	535	–
ZHENGZHOU BOSDI ABRASIVES CO., LTD	394	–	–
Henan Daguang Import and export Co.,LTD.	1 576	985	753
SHIJIAZHUANG JINBOHUI TOOLS CO.	6 898	4 173	2 363
CARBONTEC E.E.	530	–	–
ФОП Бесага Г.Л.	125	125	125
ФОП Бойко А.В.	300	–	–
ТОВ «Бібус Металс»	253	–	–
ТОВ «ВАРІТЕК»	70	–	–
ТОВ «Компанія «ГРАНД ЛАДА»	3 095	1 516	–
ТОВ «НВФ «Тармс»	260	–	–
ТОВ «TORPAL»	7	125	–
ТОВ «ПрайсуотерхаусКуперс»	1 299	435	–
ТОВ «Елефант Агро Буд»	140	140	140
ПОЛТАВАЕНЕРГОЗБУТ	940	1 795	–
АТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»	591	434	571
ТОВ «Ясно+»	–	446	–
Інші	1 129	1 005	913
Всього первісна вартість	24 170	18 571	9 744
Збитки від знецінення	(275)	(275)	(275)
Балансова вартість	23 895	18 296	9 469
Коригування на суму ПДВ	(1 121)	(684)	(443)
Балансова вартість (чиста)	22 774	17 612	9 026

Такий підхід забезпечує оперативний контроль за своєчасністю поставок, попереджає ризик залежування авансів та сприяє підтриманню безперервного виробничого циклу підприємства.

У табл. 2.10 розглянемо порядок відображення на рахунках обліку досліджуваного підприємства, розрахунків за авансами виданими. Відмітимо,

що такі операції є досить поширеними для досліджуваного підприємства.

Таблиця 2.10

Відображення в обліку операцій на рахунку 371 «Розрахунки за авансами виданими» на досліджуваному підприємстві

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн
Перераховано аванс постачальнику ТОВ «ТехноМет Сервіс» за майбутню поставку комплектуючих для виробництва алмазних дисків	371	311	1 440
Відображено податковий кредит з ПДВ за авансовим платежем	641	644	240
Отримано комплектуючі від ТОВ «ТехноМет Сервіс» та оприбутковано на склад	20	631	1 200
Відображено ПДВ при отриманні товарів	644	631	240
Проведено взаємозалік заборгованостей за отримані матеріали	631	371	1 440

У процесі зовнішньоекономічної діяльності підприємства здійснює розрахунки з іноземними контрагентами в іноземній валюті, зокрема у євро та доларах США. Коливання валютних курсів впливають на оцінку активів і зобов'язань підприємства, що, у свою чергу, позначається на фінансовому результаті та ліквідності. Для коректного відображення валютних статей обліку використовуються курси Національного банку України. Передусім проаналізуємо динаміку офіційного курсу НБУ на звітні дати – табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Офіційний курс НБУ

Валюта	31.12.2024	31.12.2023
Євро	43,9266	42,2079
Долар США	42,0390	37,9824

Аналіз динаміки офіційного курсу НБУ свідчить про помітну девальвацію гривні протягом 2024 року, що проявилось у зростанні курсу як євро, так і долара США.

Збільшення вартості іноземних валют у національному еквіваленті зумовило:

- підвищення гривневої оцінки валютних активів підприємства, що може створювати позитивні курсові різниці у разі наявності значних валютних

залишків;

- зростання гривневого еквівалента валютних зобов'язань, що, навпаки, формує додаткове курсове навантаження та збільшує витрати звітного періоду;
- посилення впливу валютного ризику на фінансові результати та ліквідність підприємства;
- необхідність коригування політики управління валютними потоками, зокрема строків погашення зобов'язань та структури валютних надходжень.

Таким чином, коливання валютних курсів у 2024 році стали одним із ключових факторів, що визначали вартість валютних статей балансу та могли суттєво вплинути на величину доходів і витрат від курсових різниць – табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Валютна позиція досліджуваного підприємства

Стаття	EUR, тис.	Еквівалент у грн, тис.	USD, тис.	Еквівалент у грн, тис.
на 31.12.2023				
Активи				
Розрахунки за реалізовані товари, роботи, послуги	1 101	46 454	–	–
Розрахунки за виданими авансами	–	–	369	13 591
Разом активи	1 101	46 454	369	13 591
Зобов'язання				
Розрахунки за товари, роботи, послуги	25	1 077	9	360
Розрахунки за отриманими авансами	7	245	–	–
Разом зобов'язання	32	1 322	9	360
Чиста валютна позиція	1 069	45 132	360	13 231
на 31.12.2024				
Активи				
Розрахунки за реалізовані товари, роботи, послуги	1 488	65 359	–	–
Розрахунки за виданими авансами	–	–	403	16 715
Разом активи	1 488	65 359	403	16 715
Зобов'язання				
Розрахунки за товари, роботи, послуги	23	1 020	4	160
Розрахунки за отриманими авансами	13	483	–	–
Разом зобов'язання	36	1 503	4	160
Чиста валютна позиція	1 452	63 856	399	16 555

З аналізу видно, що протягом 2024 року підприємство значно наростило валютні активи, що пов'язано із збільшенням обсягів зовнішньої реалізації мастильно-зрізного та алмазного інструменту торгових марок DISTAR та ADTnS. При цьому валютні зобов'язання залишаються мінімальними, що свідчить про виважену політику управління розрахунками з іноземними постачальниками.

Для оцінки впливу курсових коливань на фінансовий результат підприємства розраховано ефект від зміни курсу валют на 10% - табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Ефект від зміни курсу валют

Валюта	Чиста позиція, тис. грн	+10%: Дохід/(витрати), тис. грн	-10%: Дохід/(витрати), тис. грн
Євро	63 856	+6 386	-6 386
Долар США	16 555	+1 656	-1 656

Проведені розрахунки підтверджують: підприємство виграє від укріплення курсу іноземних валют, оскільки має значну чисту валютну позицію в євро та доларах США. Це є позитивним фактором для майбутньої фінансової стійкості, але також підвищує ризики при можливому зміцненні гривні.

Підсумовуючи, валютна позиція підприємства станом на кінець 2024 року характеризується високим обсягом валютних активів і мінімальними валютними зобов'язаннями. Підприємство має позитивний валютний баланс, що забезпечує вигоди від девальвації гривні та розширює можливості для фінансування інвестицій та виробничих програм. Водночас з огляду на чутливість до зворотного тренду доцільним є застосування інструментів валютного ризик-менеджменту та планування валютних потоків.

Окрім торговельної дебіторської заборгованості, у складі оборотних активів підприємства обліковується інша поточна дебіторська заборгованість. Її структура формується за рахунок претензій до контрагентів, розрахунків за нарахованими доходами, повернутої фінансової допомоги, сум соціального страхування та інших поточних вимог. Зазначені статті є важливим елементом управління оборотним капіталом, оскільки відображають фінансові

взаємовідносини, що не пов'язані безпосередньо з операційною діяльністю щодо реалізації продукції.

Динаміку та структуру іншої поточної дебіторської заборгованості наведено у табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Інша поточна дебіторська заборгованість

Стаття	31.12.2024	31.12.2023	01.01.2023
Дебіторська заборгованість за претензіями	20 515	20 515	20 515
Поворотна фінансова допомога	1 945	3 004	3 047
Дисконт	(216)	(291)	(328)
Розрахунки за соцстрахуванням	47	30	10
Інша поточна дебіторська заборгованість	70	5	–
Дебіторська заборгованість за нарахованими доходами	42	59	493
Всього первісна вартість	22 333	23 387	23 742
Резерв очікуваних кредитних збитків	(20 515)	(20 515)	(20 515)
Балансова вартість	1 818	2 872	3 227

Аналізуючи дані таблиці, варто відзначити, що найбільшу частку в структурі іншої поточної дебіторської заборгованості протягом усіх аналізованих періодів становить дебіторська заборгованість за претензіями. Її сума залишається на стабільному рівні 20 515 тис. грн, що зумовлено затяжним характером врегулювання спірних розрахунків з окремими контрагентами. За цією статтею повністю сформовано резерв очікуваних кредитних збитків, що свідчить про консервативний підхід до визнання ризику неповернення коштів.

Обсяг поворотної фінансової допомоги демонструє тенденцію до поступового зменшення - з 3 047 тис. грн на початок 2023 року до 1 945 тис. грн на кінець 2024 року. Це свідчить про поетапне повернення виданих позик та контроль з боку підприємства за цією категорією активів. Наявність дисконту (від –328 тис. грн до –216 тис. грн) пов'язана з застосуванням МСФЗ та дисконтуванням довгострокових і умовних вимог, що забезпечує достовірність оцінки майбутніх грошових потоків. Розрахунки за соціальним страхуванням та інші поточні вимоги мають незначну частку у структурі активів та не мають істотного впливу на фінансовий стан підприємства. Однак позитивним є факт їх

поступового зростання, що об’єктивно відображає збільшення кількості господарських операцій та обсягів соціальних виплат. Показник заборгованості за нарахованими доходами зменшився з 493 тис. грн станом на 01.01.2023 до 42 тис. грн на кінець 2024 року, що зумовлено завершенням операцій, за якими здійснювались нарахування доходів. Балансова вартість іншої поточної дебіторської заборгованості зменшилась із 3 227 тис. грн до 1 818 тис. грн протягом періоду, що свідчить про поступове погашення відповідних вимог та ефективний контроль за дебіторською заборгованістю.

Загалом, структура іншої поточної дебіторської заборгованості підприємства характеризується стабільністю основних показників та тенденцією до скорочення чистої суми таких активів. Це забезпечує підвищення ліквідності та зменшує ризики, пов’язані з неповерненням коштів, що позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства.

З метою підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю та зменшення ризиків її неповернення на підприємство пропонується впровадити двокомпонентну систему контролю:

1. Форма звірки взаєморозрахунків з контрагентами, що дозволить систематично верифікувати дані бухгалтерського обліку, уникати накопичення спірних сум та скорочувати дебіторську заборгованість за претензіями.

Таблиця 2.15

Пропонована форма акта звірки взаєморозрахунків (авторська розробка)

Контрагент	Дата звірки	Відвантаже но, грн	Оплачено, грн	Сума претензій, грн	Акт/докуме нт-підстава	Узгоджена сума до врегулюван ня	Статус (узгоджено/в роботі)
ТОВ «Будмаркет Груп»	31.12.2024	65 359 000	48 804 000	—	Рахунки- фактури №...	—	Узгоджено
ТОВ «Х XXXX- Імпорт»	31.12.2024	16 715 000	14 060 000	20 515 000	Акти- претензії №...	20 515 000	В роботі
...	...	...	...	...	...	...	...

2. Система раннього попередження щодо дебіторської заборгованості,

заснована на класифікації боргу за строками погашення та ризиковими групами. Такий підхід сприятиме своєчасній реакції на можливі затримки платежів, підвищить якість фінансового планування та пришвидшить оборот капіталу.

Таблиця 2.16

Система раннього попередження щодо дебіторської заборгованості

Категорія дебіторської заборгованості	Сума, тис. грн	Строк сплати	Статус ризику	Рекомендовані дії
Поточна до 30 днів	65 359	не настав	Низький	Моніторинг, нагадування
31–60 днів	14 060	частково прострочено	Середній	Дзвінок фінвідділу контрагента, лист-нагадування
61–180 днів	1 945	прострочення	Високий	Претензія, узгодження графіку погашення
>180 днів + спірна	20 515	>180 днів	Критичний	Юридичний супровід, резервування, переговори керівництва

Запропоновані форми можуть бути включені до політики управління дебіторською заборгованістю та використані для автоматизації контролю прострочених платежів у внутрішній інформаційній системі.

Обліковий процес на підприємстві ґрунтується на первинних документах і завершується формуванням фінансової звітності, що забезпечує користувачів структурованою та достовірною інформацією про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. Для підприємства правильне відображення розрахунків з дебіторами є особливо важливим, оскільки значна частина операцій пов'язана з реалізацією продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках із відстрочкою платежу.

Порядок складання фінансової звітності визначається Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та відповідними методичними рекомендаціями Міністерства фінансів України. Інформація про дебіторську заборгованість розкривається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) та у Примітках до річної фінансової звітності, що забезпечує прозорість та можливість належної оцінки

якості активів.

У балансі підприємства дебіторська заборгованість відображається залежно від строку її погашення та характеру розрахунків. Довгострокова дебіторська заборгованість представлена у складі необоротних активів, тоді як короткострокові вимоги формують частину оборотних активів. Окрема деталізація наведена за видами: розрахунки за товари, роботи та послуги, за виданими авансами, з бюджетом та іншими дебіторами. Узагальнена схема відображення наведена у табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Відображення дебіторської заборгованості у балансі підприємства

Розділ	Стаття
Актив I «Необоротні активи»	1040 «Довгострокова дебіторська заборгованість»
Актив II «Оборотні активи»	150 «Векселі одержані»
Актив II «Оборотні активи»	1125 «Дебіторська заборгованість за товарами, роботами, послугами»
Актив II «Оборотні активи»	1130 «Дебіторська заборгованість за виданими авансами»
Актив II «Оборотні активи»	1135 «Розрахунки з бюджетом»
Актив II «Оборотні активи»	1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість»

Дебіторська заборгованість, що виникає при продажі продукції, безпосередньо пов'язана з процесом формування доходу. Відповідно, важливе значення має Звіт про фінансові результати, який відображає показники доходів, витрат та чистого фінансового результату підприємства за звітний період. Його структура включає дані про операційний результат, фінансові доходи та витрати, а також сукупний дохід, що відповідає сучасним вимогам до розкриття інформації про фінансову діяльність підприємства.

У статті «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» узагальнюється інформація за кредитом рахунків 701, 702, 703, 705 у кореспонденції з дебетом рахунка 791, що відображає завершальний етап формування фінансового результату від операційної діяльності. Таким чином, система фінансової звітності забезпечує комплексне представлення інформації щодо стану та динаміки дебіторської заборгованості підприємства, сприяючи формуванню обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації

розрахунків з покупцями та замовниками.

Важливою складовою фінансової звітності є Звіт про рух грошових коштів, який розкриває інформацію про надходження та вибуття коштів у розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Для підприємства цей звіт має особливе значення, оскільки значна частина реалізації продукції здійснюється з відстрочкою платежу, що впливає на ліквідність та потребує належного контролю дебіторської заборгованості.

Відображення операцій, пов'язаних із розрахунками з покупцями та замовниками, у Звіті про рух грошових коштів здійснюється як за прямим, так і за непрямим методом. За прямим методом у складі надходжень операційної діяльності показується фактичний обсяг коштів, отриманих від реалізації продукції, а за непрямим методом коригується фінансовий результат на зміни в оборотних активах, зокрема дебіторській заборгованості за товари, роботи та послуги. Нормативні підходи до відображення цих операцій наведені у табл. 2.18.

Таблиця 2.18

**Відображення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги у
Звіті про рух грошових коштів**

Стаття	Код рядка	Зміст статті
Розділ I «Рух коштів у результаті операційної діяльності» (прямий метод)	3000	Відображається сума фактично отриманих грошових коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Розділ I «Рух коштів у результаті операційної діяльності» (непрямий метод)	3550	Зміна оборотних активів протягом звітного періоду, крім операцій, що не впливають на рух коштів та коригуються відповідно до методологічних вимог
Збільшення (зменшення) дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	3553	Коригування чистого прибутку на зміну дебіторської заборгованості, що впливає на операційні грошові потоки

Таким чином, у Звіті про рух грошових коштів відображаються реальні зміни грошових ресурсів, а не лише нараховані доходи. Для підприємства це має практичну важливість, оскільки затримка надходження коштів від покупців може впливати на забезпечення безперебійного фінансування виробничого

процесу, придбання матеріалів та виконання договірних зобов'язань. Системне коригування фінансового результату на зміни дебіторської заборгованості забезпечує об'єктивне представлення руху грошових коштів і підтримує управлінські рішення, спрямовані на підвищення платоспроможності та фінансової стабільності підприємства.

У системі фінансової звітності підприємства важливе місце посідає відображення та оцінка дебіторської заборгованості, оскільки значна частина операцій здійснюється на умовах відстрочення платежу. Підприємство складає фінансову звітність відповідно до вимог МСФЗ, що зумовлює застосування підходу амортизованої вартості та моделі очікуваних кредитних збитків (ECL) згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Первісне визнання дебіторської заборгованості здійснюється за справедливою вартістю, а подальша оцінка - за амортизованою вартістю з урахуванням очікуваних втрат. Оскільки дебіторська заборгованість підприємства є короткостроковою, відхилення її балансової та справедливої вартості є несуттєвим, що підтверджується практикою застосування рівня 2 ієрархії справедливої вартості (МСФЗ 13), ґрунтованої на спостережуваних ринкових показниках (курс НБУ, кредитний ризик контрагента, контрактні умови).

Станом на 31.12.2024 балансова вартість дебіторської заборгованості становила 106 469 тис. грн, що на 31 424 тис. грн більше порівняно з 31.12.2023 (75 045 тис. грн). Зростання пояснюється активізацією експортних контрактів, розширенням збутової географії та збільшенням обсягу реалізації алмазного інструменту в сегменті B2B-ринку.

Грошові кошти, як і інші високоліквідні активи, відображаються за номінальною вартістю. Станом на 31.12.2024 вони становили 331 889 тис. грн (31.12.2023 - 362 698 тис. грн). Незначне скорочення грошових залишків зумовлено зростанням обсягів інвестицій у виробничий процес, модернізацією обладнання та збільшенням оборотного капіталу в каналах збуту.

Таким чином, підприємство не здійснює операцій із фінансовими

інструментами рівня 3, а оцінка активів не вплинула на фінансовий результат, що свідчить про консервативний характер облікової політики та стабільність грошових потоків компанії.

Таблиця 2.19

Систематизація оцінки фінансових активів підприємства відповідно до МСФЗ

Показник	Методика оцінки	Рівень FV	31.12.2024, тис. грн	31.12.2023, тис. грн	Особливості
Грошові кошти	Номінальна вартість	Level 2	331 889	362 698	Зміна обумовлена операційними розрахунками
Дебіторська заборгованість	Амортизована вартість + ECL	Level 2	106 469	75 045	$FV \approx BV$, короткостроковість, оцінка кредитного ризику
Фінансові інструменти Level 3	Не застосовуються	—	—	—	Відсутні ризикові складні інструменти
Загальна оцінка FV активів	сукупно за рівнями	Level 2	438 358	437 743	Відсутній вплив на прибуток/збиток

Застосування МСФЗ на підприємстві забезпечує прозорість і повноту фінансової інформації, а оцінювання дебіторської заборгованості за моделлю ECL підвищує достовірність відображення активів та ризик-орієнтованість управлінських рішень. Зростання дебіторської заборгованості на 31,4 млн грн у 2024 році є наслідком розширення обсягів діяльності, а не зниження платіжної дисципліни, що підтверджує здорову структуру оборотного капіталу та стабільну фінансову позицію підприємства.

2.3. Податкові аспекти обліку дебіторської заборгованості

Ефективне управління дебіторською заборгованістю має не лише фінансове, а й вагоме податкове значення, оскільки порядок її визнання, оцінки та списання прямо впливає на об'єкт оподаткування, податкові різниці та

своєчасність виконання податкових зобов'язань підприємства. Для суб'єктів, що застосовують національні стандарти чи МСФЗ, важливим є коректне узгодження бухгалтерських і податкових підходів, оскільки саме дебіторська заборгованість формує простір для виникнення тимчасових і постійних різниць, що впливають на фінансовий результат до оподаткування.

Особливого значення ці питання набувають для підприємства, зважаючи на масштаб операцій та взаємодію з широким колом покупців і контрагентів, у тому числі нерезидентів. Від правильності документального підтвердження, класифікації заборгованості, своєчасності формування резерву сумнівних боргів та визначення моменту списання залежить точність податкових розрахунків і мінімізація ризиків податкових донарахувань.

Податкове регулювання операцій із дебіторською заборгованістю в Україні ґрунтується на положеннях Податкового кодексу, що встановлює спеціальні правила щодо визначення доходів, витрат, безнадійної та простроченої заборгованості, а також умов коригування фінансового результату підприємств, які застосовують різниці згідно з розділом III ПКУ. Окрім того, податкові норми містять окремі вимоги до підтвердження безспірності заборгованості, ведення претензійної роботи, строків позовної давності та умов формування резервів.

Таким чином, аналіз податкових аспектів обліку дебіторської заборгованості є важливим елементом забезпечення податкової безпеки підприємства та формування достовірної фінансової звітності. Подальший розгляд буде присвячено дослідженню нормативних вимог, механізмів формування податкових різниць та практичних аспектів застосування податкових норм у діяльності підприємства.

У контексті податкового регулювання діяльності підприємства важливе значення має підтвердження його належної реєстрації як платника податків та дотримання вимог чинного законодавства України. Підприємство зареєстроване як платник податку на додану вартість, що підтверджується наявністю дійсного свідоцтва ПДВ та включенням до Реєстру платників ПДВ.

Додаткову інформацію щодо податкової історії підприємства підтверджують дані офіційних реєстрів ДПС України. Станом на 21.05.2022 року підприємство перебуває на обліку в органах доходів і зборів та не має зареєстрованого статусу великого платника податків (за даними Реєстру великих платників податків станом на 2023 рік). Відомості про податковий борг підприємства в публічних реєстрах відсутні; при цьому, відповідно до інформаційної політики ДПС, для отримання актуального підтвердження щодо відсутності податкової заборгованості необхідно звертатися безпосередньо до контрагента або використовувати сервіс «Історія боргу». Це відповідає вимогам податкового контролю та забезпечує можливість перевірки благонадійності платника податків у господарських правовідносинах.

Підприємство перебуває на обліку в органах Державної податкової служби та одночасно зареєстроване в Реєстрі платників єдиного внеску. Орган обліку - Головне управління ДПС у Полтавській області, що відповідає місцю державної реєстрації підприємства. Такі дані підтверджують належну податкову історію товариства, його правовий статус та дотримання процедур податкового обліку.

Таким чином, наявність підтверджувальних відомостей у державних реєстрах, відсутність інформації про податкові порушення або борги та тривалий період здійснення діяльності є свідченням високого рівня податкової дисципліни підприємства. Це також підтверджує відповідність підприємства вимогам чинного законодавства і формує позитивну оцінку податкових ризиків у взаємовідносинах з контрагентами.

Податкові розрахунки підприємства мають прямий вплив на формування грошових потоків, що відображається у Звіті про рух грошових коштів. Оскільки податки є обов'язковими платежами, їх своєчасна сплата формує показник чистого грошового потоку від операційної діяльності та впливає на загальну ліквідність підприємства.

Для підприємства протягом 2024 року спостерігається зростання обсягів сплачених податків та зборів у порівнянні з 2023 роком – табл. 2.20. Це

обумовлено збільшенням масштабів господарської діяльності, зростанням обсягу реалізації та відповідно - розширенням бази оподаткування. Значну роль у структурі податкових виплат займають податок на прибуток, податок на додану вартість (ПДВ) та інші податки і збори, включаючи місцеві платежі та ЄСВ.

Таблиця 2.20

Податкові платежі, відображені у Звіті про рух грошових коштів

Стаття	2024, тис. грн	2023, тис. грн
Витрачання на оплату зобов'язань з податків і зборів, всього	(68 561)	(49 676)
у т.ч. податок на прибуток	(31 100)	(23 002)
у т.ч. податок на додану вартість	(3 213)	(5 207)
у т.ч. інші податки і збори	(34 248)	(21 67)

У 2024 році підприємство сплатило 68,6 млн грн податків і зборів, що на 18,9 млн грн більше, ніж у 2023 році (49,7 млн грн). Зростання податкового навантаження підтверджує збільшення фінансових результатів і масштабів операційної діяльності компанії. Зокрема:

- сума податку на прибуток зросла на 8,1 млн грн, що корелює зі збільшенням показника прибутковості підприємства;

- виплати з ПДВ знизилися на 2,0 млн грн, що свідчить про ефективніше використання податкового кредиту та своєчасність розрахунків із контрагентами;

- інші податки і збори збільшилися на 12,8 млн грн, насамперед через розширення штату, збільшення фонду оплати праці та відповідно - зростання сум ЄСВ та місцевих зборів.

Загалом отримані показники демонструють високу платіжну дисципліну підприємства, а також підтверджують фінансову стійкість підприємства та його здатність виконувати податкові зобов'язання в повному обсязі і в установлені строки.

Формування податкових зобов'язань за розрахунками з бюджетом здійснюється відповідно до чинного податкового законодавства України та

вимог МСФЗ, зокрема МСФЗ (IAS) 12 «Податки на прибуток». Підприємство забезпечує коректне визначення об'єкта оподаткування та відображення податкових наслідків господарських операцій у фінансовій звітності. При цьому ключовою особливістю є паралельне застосування положень МСФЗ та норм Податкового кодексу України, що зумовлює необхідність своєчасної ідентифікації тимчасових різниць і формування відстрочених податкових активів.

Упродовж досліджуваного періоду підприємство декларувало стабільний фінансовий результат із прибутком, що підтверджує сталість податкової бази. Сума оподаткованого прибутку у 2024 році становила 129 252 928 грн, що менше порівняно з 2023 роком (147 956 087 грн), що може бути пов'язано зі зміною операційної динаміки або ринкових умов. Витрати з податку на прибуток у 2024 році становили 23 265 527 грн проти 26 632 096 грн у попередньому році, що вказує на зменшення податкового навантаження. Підприємство веде облік тимчасових різниць, і станом на кінець звітного року в нього обліковується відстрочений податковий актив у сумі 3 818 тис. грн, сформований на резерв очікуваних кредитних збитків, що підтверджує відповідність вимогам МСФЗ 9 та принципу оцінки майбутніх економічних вигід.

Для підтвердження податкової дисципліни у складі фінансової звітності розкриваються дані щодо дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. Станом на 31.12.2024 року сума податкової дебіторської заборгованості становила 433 тис. грн, тоді як на 01.01.2023 – 4 283 тис. грн, що свідчить про своєчасність розрахунків і зниження податкових активів у зв'язку з їх погашенням.

Таблиця 2.21

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом

Показник	31.12.2024	31.12.2023	01.01.2023
Податок на додану вартість	405	45	4 255
Інші податки	28	28	28
Разом	433	73	4 283

Також підприємство розкриває інформацію щодо поточних податкових активів і зобов'язань, що дозволяє відстежувати стан розрахунків із бюджетом та оцінювати реальну податкову позицію. Зокрема, станом на кінець 2024 року податкові зобов'язання за податком на прибуток становили 1 568 тис. грн, а за ПДФО – 1 263 тис. грн. Такі дані засвідчують належний рівень фінансової дисципліни та контроль з боку підприємства.

Таблиця 2.22

Податкові активи та зобов'язання

Податок	Поточні активи (31.12.24)	Поточні зобов'язання (31.12.24)
Податок на прибуток	–	1 568
Податок на додану вартість	405	–
ПДФО	–	1 263
Земельний податок	–	56
Інші податки	28	15
Військовий збір	–	351
Разом	433	3 253

Узагальнюючи наведені результати, слід зазначити, що підприємство дотримується принципів прозорості та своєчасності податкового обліку, забезпечує належне документальне підтвердження операцій та коректне формування податкових різниць. Зменшення податкового навантаження в динаміці може свідчити про оптимізаційні управлінські рішення або структурні зміни бізнес-моделі, що підвищує ефективність податкового планування. Таким чином, підприємство демонструє ефективну систему податкового менеджменту, яка узгоджує вимоги бухгалтерського та податкового обліку й сприяє зниженню ризиків, пов'язаних із податковими розрахунками.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Фінансово-економічний стан підприємства є комплексною характеристикою, що відображає рівень його забезпеченості фінансовими ресурсами, ефективність їх використання та здатність суб'єкта господарювання здійснювати безперервну діяльність у поточному і перспективному періодах. Він формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, охоплює результати виробничо-господарської, інвестиційної та фінансової діяльності, а також відображає взаємозв'язок між ресурсним потенціалом і досягнутими економічними результатами.

Сутність фінансово-економічного стану полягає у забезпеченні стабільності підприємства через підтримання оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, ліквідності активів, рентабельності операцій, платоспроможності й ділової активності. Це багатовимірне поняття, яке характеризує не лише фінансові показники, а й загальну ефективність управління ресурсами, здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища, залучати інвестиції та реалізовувати стратегію розвитку.

Завданням аналізу фінансово-економічного стану є визначення рівня фінансової стійкості, виявлення тенденцій зміни основних показників, оцінка ліквідності, платоспроможності, прибутковості та оборотності активів. Крім того, аналіз дає змогу встановити резерви підвищення ефективності діяльності, обґрунтувати управлінські рішення щодо оптимізації структури капіталу, підвищення прибутковості, скорочення витрат і поліпшення фінансових результатів.

Метою дослідження фінансово-економічного стану є формування об'єктивної оцінки поточного положення підприємства, визначення перспектив його розвитку та потенційних ризиків. Такий аналіз забезпечує інформаційну

базу для розроблення стратегії управління фінансами, інвестиційними потоками та прибутковістю, сприяє зміцненню конкурентоспроможності суб'єкта господарювання й підвищенню його фінансової стійкості.

У науковому контексті оцінювання фінансово-економічного стану розглядається як невід'ємний елемент системи стратегічного управління, оскільки результати аналізу дозволяють не лише оцінити минулі та поточні досягнення, а й прогнозувати майбутні тенденції. Таким чином, фінансово-економічний стан є інтегральним показником ефективності функціонування підприємства, його життєздатності та здатності забезпечувати. Поглиблене дослідження фінансово-економічного стану підприємства доцільно розпочати з аналізу складу, структури та динаміки майна, адже саме активи відображають ресурсний потенціал суб'єкта господарювання і визначають його можливості для ефективного функціонування та розвитку. Зміна вартості майна у часі характеризує напрям і темпи економічного зростання, а структура активів — раціональність розподілу ресурсів між довгостроковими та оборотними компонентами.

Аналіз динаміки майна дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство формує та використовує свої ресурси, чи достатній рівень капіталовкладень у необоротні активи для підтримання виробничого потенціалу, а також, чи забезпечується оптимальний обсяг оборотних засобів для поточної діяльності. Відхилення у структурі активів часто свідчать про зміни в обліковій політиці, фінансовій стратегії або кон'юктурі ринку, тому їх дослідження має не лише описовий, а й аналітичний характер.

З метою виявлення тенденцій і закономірностей у зміні ресурсної бази підприємства розглянемо динаміку та структуру майна підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.1.

Аналіз структури та динаміки активів підприємства за 2022–2024 рр. дає змогу простежити основні тенденції у формуванні ресурсної бази підприємства та оцінити ефективність управління його майном. Загальна вартість активів за аналізований період зросла на 82 765 тис. грн, або на 11,2 %, що свідчить про

помірне розширення діяльності та підвищення фінансового потенціалу підприємства.

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	738409	100	827790	100	821174	100	+82765	+11,2
1. Необоротні активи	217898	29,5	199767	24,1	223168	27,2	+5270	+2,4
1.1. Основні засоби	144767	19,6	133149	16,1	131550	16,0	-13217	-9,1
2. Оборотні активи	520511	70,5	628023	75,9	598006	72,8	+77495	+14,9
2.1. Запаси	187996	25,5	182736	22,1	158590	19,3	-29406	-15,6
2.1.1. Виробничі запаси	103348	14,0	103413	12,5	81212	9,9	-22136	-21,4
2.1.2. Незавершене виробництво	4579	0,6	4165	0,5	6709	0,8	+2130	+46,5
2.1.3. Готова продукція та товари	80069	10,8	75158	9,1	70669	8,6	-9400	-11,7
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	53287	7,2	81278	9,8	106902	13,0	+53615	У 2 р.
2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	278724	37,7	363424	43,9	331889	40,4	+53615	+19,1
2.4. Витрати майбутніх періодів	94	0,0	200	0,0	-	-	x	-100
2.5. Інші оборотні активи	410	0,1	385	0,0	625	0,1	+215	+52,4

Необоротні активи у 2024 р. становили 27,2 % загального обсягу майна, що на 2,4 % більше, ніж у 2022 р. Незважаючи на загальне зростання цієї групи на 5 270 тис. грн, структура вказує на певне скорочення питомої ваги основних засобів – з 19,6 % до 16,0 %, що може бути результатом амортизації та

недостатнього оновлення виробничих потужностей. Така тенденція потребує уваги, оскільки зниження вартості основних засобів потенційно обмежує технологічні можливості підприємства та може негативно позначитись на продуктивності у середньостроковій перспективі.

Оборотні активи демонструють стаке домінування в структурі майна – їхня частка зросла з 70,5 % до 72,8 %, що є типовим для підприємств із високою оборотністю ресурсів. Їх загальний обсяг збільшився на 77 495 тис. грн (+14,9 %), що свідчить про розширення операційної діяльності та активізацію обороту капіталу.

Водночас спостерігаються суттєві зрушення всередині оборотних активів. Зокрема, запаси скоротилися на 29 406 тис. грн (-15,6 %), що свідчить про оптимізацію матеріальних ресурсів, зменшення залишків готової продукції та ефективніше використання виробничих запасів. Виробничі запаси зменшилися на 21,4 %, а готова продукція – на 11,7 %. Така динаміка може свідчити про покращення логістики, прискорення обігу товарів або про перехід на більш точне планування обсягів виробництва. Незавершене виробництво, навпаки, зросло на 46,5 %, що може бути пов'язано з підготовкою до збільшення обсягів випуску або сезонними коливаннями виробничого циклу. Поточна дебіторська заборгованість суттєво підвищилася – у 2 рази (+53 615 тис. грн), що вказує на розширення обсягів реалізації, проте може свідчити і про зниження ефективності розрахункової дисципліни з контрагентами. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції зросли на 19,1 %, що характеризує підвищення ліквідності підприємства й зміцнення його короткострокових фінансових позицій.

Таким чином, у динаміці активів підприємства простежується тенденція до збільшення мобільності майна та підвищення частки найбільш ліквідних активів, що позитивно впливає на фінансову гнучкість. Водночас зниження вартості основних засобів може свідчити про недостатні інвестиції в оновлення матеріально-технічної бази, що потенційно знижує конкурентоспроможність підприємства у довгостроковій перспективі. Отже, підприємству доцільно

посилити політику капіталовкладень у модернізацію основних засобів при збереженні ефективної структури оборотних активів.

Для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства важливо не лише дослідити структуру активів, а й проаналізувати джерела їх формування, адже саме вони визначають фінансову стійкість, незалежність і здатність підприємства забезпечувати безперервність своєї діяльності. У цьому контексті наступним етапом аналізу є дослідження структури та динаміки джерел формування капіталу підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що дозволяє виявити ключові тенденції у фінансуванні активів підприємства та оцінити його фінансову стабільність.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	738409	100	827790	100	821174	100	+82765	+11,2
1. Власний капітал	718137	97,3	802012	96,9	796078	96,9	+77941	+10,9
1.1. Зареєстрований капітал	30	0,0	30	0,0	30	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	717630	97,2	801505	96,8	795571	96,9	+77941	+10,9
2. Зобов'язання і забезпечення	20272	2,7	25778	3,1	25096	3,1	+4824	+23,8
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	20272	2,7	25778	3,1	25096	3,1	+4824	+23,8
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	13303	1,8	16219	2,0	13444	1,6	+141	+1,1

Аналіз структури джерел формування капіталу підприємства за 2022–2024 рр. дає можливість оцінити рівень фінансової незалежності підприємства та визначити ефективність його політики управління власними й залученими ресурсами.

Загальна сума джерел капіталу протягом аналізованого періоду зросла на 82 765 тис. грн, або на 11,2 %, що повністю узгоджується зі збільшенням вартості активів, підтверджуючи збалансованість балансу. Основним джерелом фінансування діяльності залишається власний капітал, який стабільно переважає у структурі пасиву. Його частка у 2024 р. становила 96,9 %, що свідчить про високу фінансову автономію підприємства та незначну залежність від зовнішніх кредиторів.

Позитивним моментом є зростання власного капіталу на 77 941 тис. грн (+10,9 %), що відбулося переважно за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку, який також зріс на аналогічну суму. Це свідчить про ефективну господарську діяльність підприємства, стабільну прибутковість і спрямування отриманих результатів на самофінансування. Постійність показників зареєстрованого капіталу (30 тис. грн протягом усіх років) вказує на відсутність змін у статутному фонді та стабільну організаційну структуру власності.

Разом з тим, спостерігається збільшення зобов'язань і забезпечень на 4 824 тис. грн (+23,8 %), що у структурному вимірі не перевищує 3,1 % загального капіталу. Такий рівень свідчить про консервативну фінансову політику, орієнтовану на мінімізацію кредитного навантаження. Зростання короткострокових зобов'язань може бути зумовлене тимчасовими розрахунками з постачальниками чи збільшенням обсягів господарських операцій, однак у цілому їх рівень залишається безпечним.

Поточна кредиторська заборгованість не зазнала істотних коливань - її обсяг зріс лише на 141 тис. грн (+1,1 %), що свідчить про стабільність розрахункових взаємин із контрагентами та відсутність проблем з ліквідністю.

У підсумку, фінансова модель підприємства характеризується високим рівнем капіталізації, стійкою власною базою фінансування та незначною часткою залучених коштів, що забезпечує високу фінансову стійкість. Така структура джерел формування капіталу є оптимальною для подальшого розвитку, проте підприємству доцільно розглянути можливості диверсифікації джерел фінансування через залучення довгострокових кредитів або інвестицій

для модернізації основних засобів і підтримання темпів економічного зростання.

Після аналізу складу активів і джерел їх формування логічним етапом є оцінка фінансової стійкості підприємства, яка відображає здатність суб'єкта господарювання підтримувати стабільну рівновагу між власними та позиковими ресурсами, своєчасно виконувати зобов'язання та забезпечувати безперервність діяльності. Саме цей аспект є інтегральним показником фінансового здоров'я підприємства, оскільки характеризує його незалежність від зовнішнього фінансування, рівень ризику та потенціал розвитку. Для більш повного розуміння тенденцій у забезпеченні фінансової стабільності розглянемо динаміку показників фінансової стійкості підприємства за 2022–2024 рр., узагальнену у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка показників фінансової стійкості підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показники	Нормативне значення (оптимальна динаміка)	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2022 р.(+,-)
1	2	3	4	5	6
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,973	0,969	0,969	-0,003
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,027	0,031	0,031	0,003
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,028	0,032	0,032	0,003
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	35,425	31,112	31,721	-3,704
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	1,000	1,000	1,000	0,000
Коефіцієнт страхування бізнесу	Підвищення	0,001	0,001	0,001	0,000
Коефіцієнт страхування власного капіталу	Підвищення	0,001	0,001	0,001	0,000
Коефіцієнт страхування статутного капіталу	Підвищення	14,733	14,733	14,733	0,000
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,697	0,751	0,720	0,023
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	0,961	0,959	0,958	-0,003

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	2,661	3,296	3,613	0,952
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,557	0,603	0,579	0,022
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,342	0,291	0,267	-0,075
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,196	0,161	0,160	-0,036
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,440	0,506	0,551	0,111
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	2,389	3,144	2,680	0,291

Аналіз динаміки показників фінансової стійкості підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про загалом стабільний і позитивний фінансовий стан підприємства, незважаючи на незначні коливання окремих коефіцієнтів.

Коефіцієнт автономії протягом трьох років утримувався на рівні 0,969–0,973, що значно перевищує нормативне значення (0,5) і вказує на високу незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Відповідно, коефіцієнт концентрації позикового капіталу залишався незначним (0,027–0,031), що свідчить про мінімальний рівень фінансового ризику. Коефіцієнт фінансової стабільності у 2024 р. становив 31,721, що хоч і знизилось порівняно з 2022 р. (–3,704), але все ж свідчить про значне переважання власного капіталу над залученим.

Коефіцієнт фінансового ризику протягом періоду не перевищував 0,032, що підтверджує збалансовану фінансову структуру. Високі значення коефіцієнтів страхування бізнесу, власного та статутного капіталу залишаються сталими, демонструючи наявність фінансового резерву та захищеність інвестованих коштів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу (0,697–0,720) перевищує оптимальний рівень 0,5, що означає гнучкість у використанні власних фінансових ресурсів і здатність підприємства швидко реагувати на зміни

ринкових умов. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами (0,958–0,961) стабільно перевищує нормативне значення, що свідчить про самофінансування поточної діяльності без залучення короткострокових позик. Особливо позитивною є динаміка коефіцієнта забезпеченості запасів власними коштами, який зріс із 2,661 до 3,613. Це означає, що підприємство має надлишок власного оборотного капіталу для покриття запасів, що істотно підвищує його платоспроможність. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів зріс з 0,557 до 0,579, підтверджуючи тенденцію до підвищення ліквідності та ефективного використання ресурсів.

Менш сприятливою виглядає динаміка основних засобів. Коефіцієнт майна виробничого призначення знизився з 0,342 до 0,267, а коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні – із 0,196 до 0,160, що вказує на поступове скорочення частки виробничого потенціалу у загальній структурі активів. Паралельно спостерігається підвищення коефіцієнта нагромадження амортизації (з 0,440 до 0,551), що свідчить про зростання зношеності основних засобів і потребу в оновленні матеріально-технічної бази.

Показник співвідношення оборотних і необоротних активів має коливальну динаміку: у 2022 р. він становив 2,389, у 2023 р. – 3,144, а у 2024 р. – 2,680. Це підтверджує домінування оборотних активів, характерне для підприємств із високою оборотністю капіталу, проте водночас вказує на недостатній рівень інвестицій у довгострокові активи.

Отже, фінансова стійкість підприємства залишається високою: підприємство повністю самостійно фінансує свою діяльність, має значну частку власного капіталу та мінімальні зобов'язання. Водночас тенденція до зниження вартості основних засобів і зростання амортизаційного навантаження вимагає перегляду інвестиційної політики та оновлення виробничого потенціалу. Підприємству доцільно спрямувати частину нерозподіленого прибутку на модернізацію основних фондів, що сприятиме зміцненню його довгострокової конкурентоспроможності.

Наступним етапом комплексної оцінки фінансово-економічного стану

підприємства є аналіз ліквідності та платоспроможності, який відображає здатність суб'єкта господарювання своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання та ефективно управляти оборотними активами. Ці показники є ключовими у визначенні фінансової гнучкості підприємства, його кредитоспроможності та надійності як партнера у ділових відносинах.

З метою оцінювання стану платоспроможності та здатності підприємства підтримувати оптимальний рівень ліквідності розглянемо показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022–2024 рр., узагальнені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	13,749	14,098	13,225	-0,524
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	16,398	17,266	17,509	+1,111
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	25,676	24,363	23,829	-1,848

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про високу здатність підприємства забезпечувати поточні розрахунки власними коштами. Усі коефіцієнти значно перевищують нормативні значення, що характеризує підприємство як фінансово стабільне та незалежне від короткострокових позик.

Упродовж аналізованого періоду коефіцієнт залишався на рівні 13,225–14,098 при нормативному показнику понад 0,2. Це свідчить про надлишкову ліквідність грошових коштів, тобто підприємство має значний запас високоліквідних активів для негайного погашення короткострокових зобов'язань. Незначне зниження у 2024 р. (–0,524) не є критичним, проте може вказувати на більш активне використання грошових ресурсів у поточній діяльності, що в цілому можна розглядати як ефективне управління

фінансовими потоками.

Показник зріс із 16,398 у 2022 р. до 17,509 у 2024 р., перевищуючи норматив більш ніж у 20 разів. Це демонструє високу здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів, навіть без урахування запасів. Така динаміка підтверджує покращення фінансової дисципліни та ефективність структури оборотного капіталу.

Значення коефіцієнта зменшилося з 25,676 до 23,829 (–1,848), проте залишається значно вищим за нормативне значення ($\geq 1,5$). Це свідчить про переважання оборотних активів над поточними зобов'язаннями, що гарантує підприємству стабільну платоспроможність. Незначне зниження може бути пов'язане з скороченням запасів і частковим перерозподілом ресурсів у більш ліквідні форми, що не знижує фінансової надійності.

Отримані результати свідчать, що підприємства має надлишковий рівень ліквідності, що є рідкісним позитивним явищем для більшості підприємств. Така ситуація підтверджує високу фінансову гнучкість і здатність своєчасно розраховуватися за всіма зобов'язаннями, навіть у разі несприятливих умов на ринку. Однак надмірна ліквідність також може свідчити про неефективне використання частини оборотних коштів, тому підприємству доцільно спрямувати частину вільного грошового ресурсу на інвестиційні проекти або оновлення основних засобів для забезпечення довгострокового зростання.

3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства

Дебіторська заборгованість посідає вагоме місце у системі фінансових відносин підприємства, оскільки безпосередньо впливає на стан ліквідності, оборотність капіталу та загальну фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Її сутність полягає у тимчасовому відволіканні коштів із господарського обороту внаслідок реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг на

умовах відстроченого платежу. Тому ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовою передумовою забезпечення платоспроможності та фінансової рівноваги підприємства.

Значення аналізу дебіторської заборгованості полягає у можливості виявити тенденції формування і динаміку заборгованості, оцінити її структуру за видами, строками виникнення, контрагентами та вплив на оборотність активів. Для керівництва підприємства, інвесторів, кредиторів і податкових органів результати такого аналізу мають практичну цінність, адже вони характеризують якість управління розрахунками, рівень ризику неповернення коштів та здатність підприємства генерувати стабільні грошові потоки.

Основним завданням аналізу є визначення складу і структури дебіторської заборгованості, встановлення темпів її зміни, виявлення прострочених сум, а також оцінка частки довгострокових і короткострокових боргів у загальному обсязі активів. Важливим аспектом є дослідження взаємозв'язку між дебіторською та кредиторською заборгованістю, що дозволяє оцінити баланс між зобов'язаннями підприємства та його вимогами до контрагентів.

Методика аналізу передбачає використання системи кількісних і якісних показників, серед яких: частка дебіторської заборгованості у складі оборотних активів, її питома вага у загальній сумі активів, коефіцієнт оборотності та період погашення дебіторської заборгованості. Крім того, застосовуються методи порівняльного, динамічного та структурного аналізу, що дають змогу оцінити тенденції та напрями змін. На основі отриманих результатів формуються аналітичні висновки щодо ефективності політики управління розрахунками, а також розробляються рекомендації щодо прискорення їх обігу та зниження ризиків неплатежів.

Таким чином, дослідження структури та динаміки дебіторської заборгованості є невід'ємною складовою оцінки фінансового стану підприємства, що забезпечує інформаційну основу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ліквідності, поліпшення

грошового потоку та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Поглиблення аналізу фінансово-економічного стану підприємства потребує детального дослідження динаміки та структури дебіторської заборгованості, оскільки саме цей показник визначає обсяг коштів, тимчасово вилучених із господарського обороту, і безпосередньо впливає на рівень ліквідності та платоспроможності. Зростання дебіторської заборгованості може бути наслідком активізації продажів або послаблення контролю за своєчасністю розрахунків, тоді як її зниження свідчить про підвищення фінансової дисципліни та ефективності управління.

Аналіз структури дебіторської заборгованості дає змогу встановити співвідношення між різними видами заборгованостей - за продукцію, роботи, послуги, з бюджетом, з підзвітними особами, аванси видані тощо. Такий підхід дозволяє оцінити, які напрями діяльності є найбільш капіталомісткими з точки зору відстрочених платежів, а також визначити можливі ризики неповернення боргів.

Для управлінського персоналу результати цього аналізу мають стратегічне значення, адже вони дозволяють оптимізувати політику кредитування покупців, скоротити строки інкасації боргів та забезпечити стабільність грошових потоків. Крім того, інформація про динаміку дебіторської заборгованості використовується під час планування потреб у оборотному капіталі, визначення реальної вартості чистих активів та оцінювання фінансової стійкості підприємства.

З метою виявлення тенденцій і закономірностей зміни обсягів дебіторської заборгованості розглянемо динаміку та структуру дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.5.

Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про помітне зростання загального її обсягу – на 51 521 тис. грн, або на 89,2 %, що є суттєвим показником активізації розрахункових операцій та розширення масштабів господарської діяльності

підприємства. Разом із тим така тенденція вимагає глибшої оцінки якості заборгованості та ефективності політики управління нею, адже надмірне накопичення боргів може створювати ризики уповільнення обороту коштів.

Таблиця 3.5

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Довгострокова дебіторська заборгованість	4486	7,8	3153	3,7	2392	2,2	-2094	-46,7
Дебіторська заборгованість за продукцію	36267	62,8	54570	64,6	81877	74,9	+45610	У 2,3 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
За виданими авансами	9509	16,5	23762	28,1	22774	20,8	+13265	У 2,4 р.
З бюджетом	4283	7,4	73	0,1	433	0,4	-3850	-89,9
З нарахованих доходів	493	0,9	59	0,1	42	0,0	-451	-91,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	2735	4,7	2814	3,3	1776	1,6	-959	-35,1
Всього	57773	100	84431	100	109294	100	+51521	+89,2

Структурний аналіз показує, що основну частку у складі дебіторської заборгованості стабільно формує заборгованість за продукцію, товари, роботи і послуги. Її частка зросла з 62,8 % у 2022 р. до 74,9 % у 2024 р., а обсяг збільшився у 2,3 раза (на 45 610 тис. грн). Така динаміка свідчить про зростання обсягів реалізації з відстрочкою платежів, що позитивно характеризує продажну активність, однак одночасно вказує на збільшення комерційного кредитування покупців.

Суттєве зростання спостерігається також за статтею «Аванси видані» – у 2,4 раза (на 13 265 тис. грн), що може бути наслідком розширення виробничих контрактів або змін умов постачання з попереднім фінансуванням контрагентів.

Натомість довгострокова дебіторська заборгованість скоротилася майже наполовину ($-46,7\%$), що свідчить про скорочення відстрочених розрахунків і прискорення обороту коштів у тривалих контрактах.

Водночас спостерігається різке зменшення заборгованості перед бюджетом ($-89,9\%$) та з нарахованих доходів ($-91,5\%$), що є позитивною тенденцією, адже вказує на своєчасність розрахунків із державними органами та ефективність контролю за фінансовими потоками. Зменшення обсягів іншої поточної дебіторської заборгованості ($-35,1\%$) також підтверджує прагнення підприємства до раціоналізації структури активів і мінімізації малоефективних боргових позицій.

У підсумку можна зазначити, що динаміка дебіторської заборгованості підприємства має переважно позитивний характер, оскільки зростання її обсягу обумовлене збільшенням виробничо-збутової активності. Разом із тим підприємству варто посилити систему моніторингу строків погашення боргів, щоб уникнути концентрації прострочених сум і підтримати високу оборотність капіталу. Раціональне управління дебіторською заборгованістю забезпечить стабільність грошових потоків та сприятиме збереженню ліквідності й фінансової стійкості підприємства.

Аналіз фінансового стану підприємства буде неповним без оцінки динаміки та структури зобов'язань і забезпечень, адже саме ці показники відображають рівень фінансових ризиків, навантаження на капітал та можливість підприємства виконувати свої коротко- і довгострокові зобов'язання. Оптимальна структура пасиву передбачає таке співвідношення власних і залучених коштів, яке забезпечує достатню фінансову стійкість і водночас дозволяє ефективно використовувати позикові ресурси для розвитку діяльності.

Зобов'язання підприємства формуються внаслідок участі у господарських відносинах із постачальниками, підрядниками, бюджетом, працівниками, банківськими установами та іншими контрагентами. Їх обсяг і структура свідчать про інтенсивність операційної діяльності, ефективність управління

розрахунками та рівень фінансової дисципліни. Наявність забезпечень майбутніх витрат і платежів, у свою чергу, відображає прагнення підприємства до формування резервів для покриття можливих ризиків, що є показником фінансової відповідальності та стабільності.

Дослідження динаміки зобов'язань дозволяє визначити, наскільки підприємство залежить від зовнішніх джерел фінансування, чи зростає частка короткострокових боргів і як це впливає на його платоспроможність. Структурний аналіз дає змогу простежити зміни за видами зобов'язань — поточними, довгостроковими, за розрахунками з постачальниками, бюджетом, персоналом тощо - і оцінити тенденції їх формування.

З метою оцінювання фінансової стабільності та дотримання платіжної дисципліни розглянемо динаміку та структуру зобов'язань і забезпечень підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), що наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	13303	100	16219	100	13444	100	+141	+1,1
товари, роботи, послуги	2823	21,2	1764	10,9	3305	24,6	+482	+17,1
розрахунками з бюджетом	6581	49,5	10266	63,3	3253	24,2	-3328	-50,6
розрахунками зі страхування	702	5,3	723	4,5	1054	7,8	+352	+50,1
розрахунками з оплати праці	2682	20,2	3219	19,8	5323	39,6	+2641	+98,5
одержаними авансами	515	3,9	247	1,5	509	3,8	-6	-1,2
Всього:	13303	100	16219	100	13444	100	+141	+1,1

Аналіз динаміки та структури зобов'язань підприємства за 2022–2024 рр. засвідчує загальну стабільність фінансових розрахунків та незначні коливання

обсягів поточних зобов'язань. Їхня сума у 2024 р. становила 13 444 тис. грн, що лише на 141 тис. грн (1,1 %) більше порівняно з 2022 р. Така незначна динаміка свідчить про збалансовану політику управління короткостроковими боргами та відсутність суттєвого зростання кредитного навантаження. У структурі поточних зобов'язань найбільшу частку протягом аналізованого періоду займали розрахунки з бюджетом. Однак їхня питома вага помітно скоротилася - з 49,5 % у 2022 р. до 24,2 % у 2024 р., що свідчить про своєчасне виконання податкових зобов'язань та зменшення податкового боргу. Це позитивна тенденція, яка відображає підвищення фінансової дисципліни підприємства. Питома вага зобов'язань за товари, роботи, послуги зросла з 21,2 % до 24,6 %, що може свідчити про активізацію господарських зв'язків із постачальниками та підрядниками. Збільшення їх обсягу на 17,1 % вважається природним результатом розширення виробничо-збутової діяльності.

Помітним є зростання зобов'язань із оплати праці, які підвищилися майже удвічі - з 2 682 тис. грн до 5 323 тис. грн (+98,5 %). Це може бути наслідком збільшення фонду оплати праці, розширення штату або індексації заробітної плати в умовах інфляційних процесів. Така тенденція є позитивною з точки зору соціальної відповідальності, проте потребує контролю, аби не перевищити допустиме навантаження на оборотні кошти.

Водночас зобов'язання зі страхування зросли на 50,1 %, що свідчить про посилення соціального захисту працівників і підвищення обсягів страхових платежів. Незначне скорочення одержаних авансів (-1,2 %) вказує на стабільність умов передоплати та збалансованість договірної політики.

Узагальнюючи, можна відзначити, що підприємство підтримує стабільний рівень поточних зобов'язань, не допускаючи їх критичного зростання. Зміни у структурі свідчать про покращення податкової дисципліни, зростання виробничої активності та дотримання соціальних зобов'язань перед працівниками. Загалом підприємство характеризується виваженою політикою управління короткостроковими боргами, що сприяє підтриманню належного рівня фінансової стійкості й платоспроможності.

Для повного розуміння фінансового стану підприємства важливо не лише окремо дослідити дебіторську та кредиторську заборгованість, а й зіставити їх у динаміці, оскільки саме співвідношення між ними визначає фінансову рівновагу підприємства, його ліквідність та ефективність управління розрахунковими операціями.

Порівняльний аналіз дозволяє оцінити, наскільки обсяги коштів, що належать підприємству, перевищують або поступаються сумам його зобов'язань перед іншими контрагентами. Переважання дебіторської заборгованості над кредиторською свідчить про відволікання оборотних коштів і можливі труднощі з ліквідністю, тоді як перевищення кредиторської заборгованості може вказувати на використання підприємством короткострокового безвідсоткового фінансування, але створює ризики зниження фінансової репутації у разі несвоєчасних розрахунків. З метою оцінки фінансової рівноваги розглянемо порівняльну динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), узагальнену у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн. (станом на кінець року)

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1	2	3	4	5
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	36267	2823	+33444	-
За виданими (одержаними авансами)	9509	515	+8994	-
З бюджетом	4283	6581	-	+2298
Зі страхування	-	702	-	+702
З оплати праці	-	2682	-	+2682
З нарахованих доходів	493	-	+493	-
Інша заборгованість	2735	-	+2735	-
Всього	53287	13303	+39984	-
2023 р.				
За товари, роботи та послуги	54561	1764	+52797	-
За виданими (одержаними авансами)	17612	247	+17365	-

1	2	3	4	5
З бюджетом	73	10266	-	+10193
Зі страхування	-	723	-	+723
З оплати праці	-	3219	-	+3219
З нарахованих доходів	59	-	+59	-
Інша заборгованість	2813	-	+2813	-
Всього	75118	16219	+58899	-
2024 р.				
За товари, роботи та послуги	81877	3305	+78572	-
За виданими(одержаними) авансами	22774	509	+22265	-
З бюджетом	433	3253	-	+2820
Зі страхування	-	1054	-	+1054
З оплати праці	-	5323	-	+5323
З нарахованих доходів	42	-	+42	-
Інша заборгованість	1776	-	+1776	-
Всього	106902	13444	+93458	-

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. засвідчує переважання дебіторської заборгованості над кредиторською у всі роки, що свідчить про надлишкове відволікання оборотних коштів у розрахунках із покупцями та іншими контрагентами. Загальний обсяг перевищення зріс із 39 984 тис. грн у 2022 р. до 93 458 тис. грн у 2024 р., тобто більш ніж удвічі, що є ознакою зростання масштабів діяльності підприємства, але водночас підвищує ризик зниження ліквідності через повільне повернення коштів.

Основну частку дебіторської заборгованості стабільно формують розрахунки за товари, роботи та послуги, які у 2024 р. перевищили кредиторську заборгованість за цією ж статтею на 78 572 тис. грн, що більш ніж удвічі вище порівняно з 2022 р. (33 444 тис. грн). Це свідчить про активне кредитування покупців і розширення обсягів реалізації, але водночас зумовлює потребу в жорсткішому контролі за строками платежів.

Значне перевищення дебіторської заборгованості спостерігається також за статтею «Видані (одержані) аванси», де різниця у 2024 р. становила 22 265 тис. грн. Це свідчить про передоплату майбутніх поставок і прагнення підприємства забезпечити безперебійність постачання ресурсів. Разом із тим

зобов'язання перед бюджетом, зі страхування та з оплати праці залишаються джерелом короткострокового фінансового навантаження: у 2024 р. їх загальна сума склала понад 9 197 тис. грн, що відображає соціально-податкові зобов'язання підприємства.

Позитивною тенденцією є стійке зменшення кредиторської заборгованості за період аналізу (з 16 219 тис. грн у 2023 р. до 13 444 тис. грн у 2024 р.), що свідчить про покращення розрахункової дисципліни та своєчасне виконання зобов'язань перед контрагентами. Водночас дебіторська заборгованість має зростаючий характер (із 53 287 тис. грн у 2022 р. до 106 902 тис. грн у 2024 р.), що вимагає посилення контролю за її оборотністю.

Узагальнюючи, можна зазначити, що підприємство демонструє фінансову стабільність у сфері розрахунків, адже власних коштів достатньо для покриття всіх поточних зобов'язань. Однак висока частка дебіторської заборгованості у структурі активів вказує на потребу в удосконаленні кредитної політики, скороченні строків інкасації платежів і підвищенні ефективності управління дебіторським капіталом для збереження оптимального рівня ліквідності.

3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовою складовою фінансової політики підприємства, оскільки забезпечує безперервність грошових потоків, стабільність ліквідності та зниження ризиків неплатежів. У сучасних умовах господарювання дебіторська заборгованість розглядається не лише як показник фінансового стану, а й як індикатор якості договірних відносин, платіжної дисципліни контрагентів і рівня фінансового контролю. Її зростання, за відсутності ефективного моніторингу, може призвести до заморожування оборотних коштів, тоді як оптимізація структури й термінів погашення сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства.

Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості передбачає системний аналіз кількісних і якісних параметрів, зокрема рівня, структури, оборотності та строків погашення. Особлива увага приділяється коефіцієнтам оборотності дебіторської заборгованості, середньому періоду інкасації боргів, частці простроченої заборгованості у загальному обсязі та її питомій вазі в оборотних активах. Визначення цих показників дозволяє оцінити швидкість перетворення дебіторської заборгованості у грошові кошти, що є важливим для прогнозування ліквідності та платоспроможності підприємства.

З методичної точки зору, комплексне оцінювання базується на поєднанні аналітичних, порівняльних, структурно-динамічних і коефіцієнтних методів. Такий підхід дає змогу не лише визначити поточний стан розрахунків, а й виявити проблемні зони у фінансово-господарській діяльності, зокрема надмірну концентрацію дебіторської заборгованості у певних контрагентів, відсутність чітких строків оплати або неефективну систему претензійної роботи.

Удосконалення політики управління розрахунковими відносинами передбачає впровадження системи фінансового контролінгу дебіторської заборгованості, що охоплює регулярний моніторинг платіжної дисципліни, аналіз строків інкасації, оцінювання кредитоспроможності покупців і розроблення гнучких умов комерційного кредитування. Важливим напрямом є цифровізація процесів управління дебіторською заборгованістю шляхом використання автоматизованих облікових систем, CRM-рішень та інструментів фінансової аналітики, які забезпечують своєчасне виявлення ризиків неповернення.

Таким чином, комплексна оцінка дебіторської заборгованості є не лише інструментом фінансового аналізу, а й важливим елементом стратегічного управління. Її результати слугують основою для формування ефективної кредитної політики, вдосконалення договірної практики, прискорення обороту капіталу та підвищення загальної фінансової стабільності підприємства.

Поглиблений аналіз дебіторської заборгованості потребує не лише

дослідження її обсягів і структури, а й комплексної кількісної оцінки, яка дозволяє встановити тенденції ефективності використання оборотних коштів та швидкість їхнього повернення у грошову форму. Така оцінка має важливе аналітичне значення, оскільки забезпечує розуміння того, наскільки раціонально підприємство управляє своїми фінансовими ресурсами в системі розрахункових відносин.

Комплексна аналітична оцінка передбачає обчислення ключових коефіцієнтів, що характеризують стан і рух дебіторської заборгованості, серед яких:

- коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, який показує, скільки разів протягом року відбувається її повне погашення;
- період погашення дебіторської заборгованості (у днях), що відображає середній час інкасації коштів;
- питома вага дебіторської заборгованості у складі оборотних активів, яка характеризує рівень відволікання капіталу;
- коефіцієнт частки простроченої дебіторської заборгованості, що визначає ризики неповернення.

Оцінка цих показників дає змогу визначити швидкість обороту коштів, тенденції накопичення боргів і потенційні ризики зниження ліквідності. Висока оборотність та короткий період погашення свідчать про ефективну політику розрахунків, тоді як збільшення строків інкасації вказує на необхідність удосконалення кредитної політики та посилення контролю за дебіторами.

Для визначення реального стану розрахункової дисципліни та ефективності управління оборотними активами розглянемо комплексну аналітичну оцінку стану дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр., результати якої наведено у табл. 3.8.

Комплексна оцінка дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про помітне підвищення ефективності управління розрахунками з покупцями, що підтверджується прискоренням оборотності дебіторської заборгованості з 2,961 до 5,334 обертів на рік, або на 80,1 %.

Водночас середній період її погашення скоротився на 55 днів, що свідчить про зміцнення платіжної дисципліни контрагентів і покращення контролю за строками інкасації боргів.

Таблиця 3.8

Комплексна аналітична оцінка стану дебіторської заборгованості підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показники	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	абсолютне	відносне, %
1. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	2,961	5,848	5,334	+2,373	+80,1
2. Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	122	62	67	-55	-45,1
3. Питома вага дебіторської заборгованості в майні, %	7,8	10,2	13,3	+5,5	x
4. Питома вага поточної дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	10,2	12,9	17,9	+7,7	x
5. Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	4,343	5,011	7,952	+3,609	x
6. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації, %	33,8	17,1	18,7	-15,1	x

Хоча питома вага дебіторської заборгованості в активах підприємства зросла (з 7,8 % до 13,3 %), це зумовлено збільшенням обсягів реалізації продукції та розширенням кола партнерів. Підвищення коефіцієнта співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості до 7,952 свідчить про переважання вимог підприємства над його зобов'язаннями, що є ознакою фінансової незалежності, але водночас потребує оптимізації кредитної політики для підтримання стабільного грошового потоку. Загалом результати аналізу демонструють позитивну тенденцію до прискорення оборотності дебіторської заборгованості та підвищення її керованості, що сприяє зміцненню ліквідності й фінансової стійкості підприємства.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації

продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства:

$$\text{ЧД} = \text{ДЗ} \times \text{Кобдз}. \quad (3.1)$$

За даними табл. 3.8 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\begin{aligned} \text{ЧД}_{\text{ум}} &= \text{ДЗ}_1 \times \text{Кобдз}_0. \\ \text{ЧД}_{\text{ум}} &= 106902 \times 2,961 = 316536,8. \end{aligned} \quad (3.2)$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства, тис. грн:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧД} &= \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \\ \Delta \text{ЧД} &= 500260 - 303146 = +197114 \end{aligned} \quad (3.3)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Суми дебіторської заборгованості:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} &= \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \\ \Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} &= 316536,8 - 303146 = 13390,8. \end{aligned} \quad (3.4)$$

2. Коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} &= \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \\ \Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} &= 500260 - 316536,8 = 183723,2. \end{aligned} \quad (3.5)$$

Перевірка розрахунку:

$$\begin{aligned} \Delta \text{ЧД} &= \Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} + \Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}}. \\ \Delta \text{ЧД} &= 13390,8 - 183723,2 = +197114 \end{aligned} \quad (3.6)$$

Проведений факторний аналіз чистого доходу (виручки) від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг підприємства дозволяє кількісно оцінити вплив зміни дебіторської заборгованості та її оборотності на формування фінансових результатів підприємства. Згідно з аналітичною моделлю (3.1), чистий дохід визначається як добуток середньої суми дебіторської заборгованості (ДЗ) та коефіцієнта її оборотності (Кобдз).

На основі даних за 2022–2024 рр. проведено розрахунок умовного значення результативного показника, що становив 316 536,8 тис. грн, виходячи з фактичної суми дебіторської заборгованості у 2024 р. (106 902 тис. грн) та базового коефіцієнта її оборотності за 2022 р. (2,961). Такий підхід дозволяє

ізолювано оцінити вплив кожного чинника на зміну чистого доходу.

Загальна зміна виручки підприємства за період становить +197 114 тис. грн, що пояснюється впливом двох основних факторів:

- збільшення обсягу дебіторської заборгованості забезпечило приріст чистого доходу на +13 390,8 тис. грн,
- зростання коефіцієнта її оборотності спричинило ще більш вагоме підвищення доходу - на +183 723,2 тис. грн.

Отримані результати свідчать, що вирішальний вплив на динаміку доходів підприємства мала саме підвищена швидкість обертання дебіторської заборгованості, яка свідчить про прискорення процесу надходження коштів від покупців. Це, своєю чергою, підвищило платоспроможність підприємства, забезпечило приріст обсягів реалізації та поліпшило ліквідність активів.

Таким чином, факторна модель підтвердила, що ефективність управління дебіторською заборгованістю є одним із ключових резервів зростання чистого доходу підприємства. Для збереження позитивної тенденції підприємства доцільно продовжити оптимізацію розрахункової політики, скорочувати терміни інкасації коштів і підтримувати високий рівень оборотності дебіторського капіталу.

Оцінювання ліквідності підприємства нерозривно пов'язане з аналізом структури активів і пасивів, адже саме співвідношення їхніх складових визначає спроможність суб'єкта господарювання своєчасно погашати свої зобов'язання. Особливе значення при цьому має дебіторська заборгованість, оскільки вона є одним із головних компонентів оборотних активів і виступає потенційним джерелом надходження грошових коштів. Від її розміру, структури та швидкості обертання залежить фактична ліквідність підприємства, а отже, і рівень його фінансової стабільності.

Для підприємства у 2022–2024 рр. спостерігається тенденція до зростання питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів, що, з одного боку, свідчить про розширення операційної діяльності, а з іншого - про збільшення частки коштів, тимчасово відволіканих із обороту. В умовах

активного продажу з відстрочкою платежу підприємство фактично кредитує своїх покупців, що позитивно впливає на обсяги реалізації, проте знижує миттєву ліквідність.

З позицій фінансового менеджменту, оптимальний рівень дебіторської заборгованості повинен забезпечувати баланс між комерційною привабливістю пропозицій підприємства та швидкістю надходження грошових ресурсів. Тому аналіз структури активів і пасивів має не лише кількісний, а й якісний характер - він дозволяє оцінити, наскільки ефективно перетворюються дебіторські вимоги у ліквідні кошти для покриття поточних зобов'язань.

З метою оцінювання здатності підприємства забезпечувати ліквідність власних активів розглянемо динаміку та структуру активів і пасивів підприємства за 2022–2024 рр. (станом на кінець року), узагальнену у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Динаміка та структура активів та пасивів для визначення ліквідності підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)

Види активів та пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+, -)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. А1	278724	37,7	363424	43,9	331889	40,4	+53165	+2,7	+19,1
2. А2	53967	7,4	81663	9,9	107527	13,1	+53830	+5,7	+99,7
3. А3	187996	25,4	182736	22,1	158590	19,3	-29406	-6,1	-15,6
4. А4	217992	29,5	199967	24,2	223168	27,2	+5176	-2,3	+2,4
Разом	738409	100	827790	100	821174	100	+82765	X	+11,2
1. П1	13820	1,9	17944	2,2	13584	1,7	-236	-0,2	-1,7
3. П4	718137	98,1	802012	97,8	796078	98,3	+77941	+0,2	+10,9
Разом	738409	100	819956	100	809662	100	+77705	X	+10,6

Аналіз динаміки та структури активів і пасивів підприємства за 2022–2024 рр. дозволяє оцінити зміни у рівні ліквідності підприємства та його здатність своєчасно виконувати зобов'язання. У структурі активів простежується збільшення питомої ваги найбільш ліквідних засобів (А1 і А2), що свідчить про зростання мобільності майна та підвищення фінансової гнучкості підприємства. Так, група А1 (грошові кошти та поточні фінансові

інвестиції) зросла на 53 165 тис. грн (на 19,1 %), а група А2 (дебіторська заборгованість) - майже вдвічі, на 53 830 тис. грн (на 99,7 %). Це свідчить про активізацію розрахункових операцій і збільшення обсягів кредитування покупців, що позитивно вплинуло на обсяги реалізації, але водночас частково знизило ліквідність через відволікання грошових ресурсів у дебіторський оборот. Зменшення питомої ваги активів групи А3 (запаси) на 6,1 п.п. та скорочення їх обсягу на 29 406 тис. грн (–15,6 %) відображає оптимізацію складських залишків і підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами, що позитивно позначилося на структурі оборотного капіталу. Натомість активи довгострокового характеру (А4) зросли на 2,4 %, що свідчить про часткове оновлення основних засобів і підтримання виробничого потенціалу. З боку пасиву переважає власний капітал (П4), частка якого стабільно перевищує 98 % і зросла на 77 941 тис. грн (10,9 %), що підтверджує високий рівень фінансової незалежності підприємства. Поточні зобов'язання (П1) залишаються незначними - їх обсяг скоротився на 1,7 %, що свідчить про зниження боргового навантаження та зміцнення платоспроможності.

Загалом динаміка активів і пасивів демонструє підвищення ліквідності майна за рахунок зростання дебіторської заборгованості та грошових коштів, водночас структура пасиву засвідчує переважання власного капіталу, що забезпечує фінансову стійкість підприємства. Таким чином, підприємство підтримує високий рівень автономії та платоспроможності, хоча ефективність використання дебіторського капіталу потребує подальшого вдосконалення для скорочення періоду його обороту.

Аналіз ліквідності балансу є завершальним етапом оцінювання фінансового стану підприємства, оскільки він дає змогу зіставити структуру активів і пасивів за ступенем їх перетворення в грошову форму та термінами погашення зобов'язань. Такий підхід дозволяє визначити, наскільки підприємство спроможне забезпечити своєчасне виконання поточних і довгострокових фінансових зобов'язань за рахунок власних ресурсів.

Для підприємства у 2022–2024 рр. характерною є висока концентрація

ліквідних активів (грошових коштів і дебіторської заборгованості), що забезпечує підприємству стабільну платоспроможність. У структурі активів домінують групи А1 і А2, які сукупно становлять понад половину вартості майна, що свідчить про високу мобільність ресурсів та здатність оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації.

Позитивною є тенденція скорочення короткострокових зобов'язань (П1), що відбувається одночасно зі зростанням обсягу високоліквідних активів. Це означає, що підприємство має достатньо фінансових ресурсів для своєчасного погашення поточних боргів, а його баланс є абсолютно ліквідним. Зростання власного капіталу також підтримує стійкість платіжного балансу, знижуючи залежність від кредиторів.

Для перевірки рівня ліквідності проведено оцінку співвідношення між групами активів і пасивів за ступенем ліквідності та термінами погашення, результати якої узагальнено у таблиці 3.13. Вона дозволяє встановити, чи дотримується рівновага між активами, які можуть бути перетворені на грошові кошти, та відповідними зобов'язаннями підприємства.

Таблиця 3.10

Оцінка ліквідності балансу підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн

Умовні позна- чення	Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів	Роки		
		2022	2023	2024
А1-П1	Високоліквідних активів	264904	345480	318305
А2-П2	Середньоліквідних активів	53697	81663	107527
А3-П3	Низьколіквідних активів	187996	182736	158590
	Разом	+500145	+602045	+572910

Результати оцінки ліквідності балансу підприємства за 2022–2024 рр. свідчать про стійке перевищення обсягу ліквідних активів над поточними зобов'язаннями, що підтверджує абсолютну платоспроможність підприємства. Позитивне сальдо за всіма групами активів і пасивів (А1–П1, А2–П2, А3–П3) упродовж аналізованого періоду демонструє наявність надлишку платіжних засобів і можливість підприємства своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання без залучення зовнішніх джерел.

Зокрема, найбільший надлишок спостерігається за високоліквідними активами (A1–П1): у 2024 р. він становив 318 305 тис. грн, що лише незначно менше показників попередніх років, але все одно свідчить про високий рівень фінансової гнучкості. Це означає, що підприємство має суттєвий запас грошових коштів і короткострокових фінансових інструментів для оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку.

Сума середньоліквідних активів (A2–П2), до складу яких належить переважно дебіторська заборгованість, у 2024 р. досягла 107 527 тис. грн, що майже вдвічі більше порівняно з 2022 р. Така динаміка свідчить про активізацію комерційних відносин і розширення клієнтської бази, але водночас підкреслює зростання ролі дебіторської заборгованості у забезпеченні ліквідності. Її висока частка означає, що своєчасне надходження коштів від покупців є критично важливим для підтримання фінансової рівноваги.

Надлишок низьколіквідних активів (A3–П3) поступово скорочується (з 187 996 тис. грн у 2022 р. до 158 590 тис. грн у 2024 р.), що свідчить про оптимізацію запасів і підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів.

У цілому, підприємство зберігає абсолютну ліквідність балансу, адже сукупний надлишок платіжних засобів у 2024 р. становив +572 910 тис. грн. Така фінансова позиція вказує на високу платоспроможність, стабільність грошових потоків і ефективне управління дебіторським капіталом, який відіграє визначальну роль у формуванні ліквідності підприємства.

Факторний аналіз коефіцієнта загальної ліквідності є одним із ключових інструментів оцінки платоспроможності підприємства, оскільки він дозволяє встановити, які саме зміни у структурі активів і зобов'язань вплинули на здатність підприємства покривати свої поточні борги. Особливу увагу при цьому доцільно приділити дебіторській заборгованості, адже вона посідає вагоме місце серед оборотних активів і безпосередньо формує основу ліквідності.

Для підприємства дебіторська заборгованість у 2022–2024 рр. не лише

зросла за абсолютною величиною, а й суттєво вплинула на покращення коефіцієнта загальної ліквідності, адже темпи її приросту перевищили динаміку поточних зобов'язань. Це свідчить про підвищення можливостей підприємства швидко конвертувати вимоги до контрагентів у грошові кошти. Зростання оборотних активів за рахунок дебіторки вказує на підсилення платоспроможності, однак за надмірного накопичення може призвести до «заморожування» частини обігових ресурсів.

Проведення факторного аналізу дозволяє кількісно оцінити вплив зміни дебіторської заборгованості на коефіцієнт загальної ліквідності, визначити її внесок у загальну динаміку та встановити, наскільки ефективно підприємство управляє співвідношенням між ліквідними активами і короткостроковими зобов'язаннями.

Для цього у табл. 3.11 наведено вихідні дані для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022 і 2024 рр., які є основою для подальших аналітичних розрахунків і визначення впливу окремих факторів, насамперед дебіторської заборгованості, на зміни загальної ліквідності підприємства.

Таблиця 3.11

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	520511	598006	+77495	+14,9
2. Поточні зобов'язання, тис. грн.	ПЗ	20272	25096	+4824	+23,8
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	25,676	23,829	-1,847	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.7)$$

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.8)$$

$$КЗЛ_{ум} = 598006/20272 = 29,499$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності підприємства:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.9)$$

$$\Delta КЗЛ = 23,829 - 25,676 = -1,847$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{оа} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.10)$$

$$\Delta КЗЛ_{оа} = 29,499 - 25,676 = +3,823.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.11)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 23,829 - 29,499 = -5,670.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta КЗЛ = \Delta КЗЛ_{оа} + \Delta КЗЛ_{пз} \quad (3.12)$$

$$\Delta КЗЛ = 3,823 - 5,670 = -1,847.$$

Проведений факторний аналіз коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022–2024 рр. дав змогу кількісно визначити вплив основних чинників - оборотних активів і поточних зобов'язань - на зміну рівня ліквідності підприємства. Розрахунки показують, що загальна зміна коефіцієнта загальної ліквідності становила –1,847, тобто відбулося певне його зниження, яке, однак, не виходить за межі допустимих коливань для фінансово стійкого суб'єкта господарювання.

Збільшення обсягу оборотних активів сприяло підвищенню коефіцієнта ліквідності на +3,823, що свідчить про нарощування потенціалу підприємства для покриття своїх короткострокових зобов'язань. Основним драйвером цього зростання виступила дебіторська заборгованість, частка якої в структурі активів за досліджуваний період істотно зросла. Це означає, що підприємство активніше використовувало механізми комерційного кредитування, що підвищувало рівень реалізації, але водночас посилювало залежність ліквідності

від швидкості погашення дебіторських боргів.

Водночас негативний вплив на динаміку показника мав фактор зростання поточних зобов'язань, який знизив коефіцієнт ліквідності на $-5,670$. Це пояснюється незначним збільшенням короткострокових боргів у складі кредиторської заборгованості, насамперед з оплати праці та страхових внесків.

Таким чином, результати факторного аналізу засвідчили, що позитивний вплив зростання оборотних активів, зокрема дебіторської заборгованості, був частково нейтралізований підвищенням короткострокових зобов'язань. Для збереження стабільного рівня ліквідності підприємству доцільно посилити контроль за строками погашення дебіторської заборгованості, оптимізувати структуру короткострокових пасивів і впровадити більш гнучку політику управління оборотним капіталом.

Отже, результати проведеного аналізу підтверджують, що ефективність управління дебіторською заборгованістю та структура ліквідних активів мають визначальний вплив на рівень загальної ліквідності та фінансову стабільність підприємства. Незважаючи на позитивні тенденції у прискоренні оборотності дебіторки та збереженні достатнього обсягу власного капіталу, існує потреба у вдосконаленні системи розрахунково-платіжних відносин з метою мінімізації ризиків неповернення коштів і підвищення платіжної дисципліни контрагентів.

Перш за все, доцільним є запровадження систематичного контролю за станом дебіторської заборгованості, що включає класифікацію боргів за строками виникнення, моніторинг частки прострочених сум та проведення регулярної інвентаризації розрахунків. Такий підхід дозволить своєчасно виявляти ризикових контрагентів і формувати обґрунтовану політику кредитування клієнтів.

По-друге, важливо удосконалити договірну роботу шляхом чіткішого визначення умов оплати, строків розрахунків і відповідальності за їх порушення. Доцільно передбачати можливість нарахування штрафних санкцій або відсотків за прострочення платежів, що сприятиме зміцненню фінансової дисципліни партнерів.

По-третє, підприємству варто застосовувати сучасні інструменти управління дебіторською заборгованістю, зокрема системи автоматизованого фінансового моніторингу, CRM-платформи для контролю етапів оплати, а також елементи аналітики на основі Big Data для прогнозування ризику неплатежів. Використання таких технологій забезпечить підвищення точності прогнозування грошових потоків і скорочення періоду інкасації боргів.

Крім того, можливим напрямом оптимізації є використання фінансових інструментів прискорення розрахунків, таких як факторинг або страхування комерційних ризиків. Це дозволить частково зменшити кредитне навантаження на підприємство й перетворити дебіторку на ліквідний актив без втрати оборотності.

Таким чином, удосконалення розрахунково-платіжної політики має ґрунтуватися на поєднанні фінансового контролінгу, договірної дисципліни та цифрових технологій управління розрахунками, що забезпечить підвищення ліквідності, скорочення фінансових ризиків і зміцнення платоспроможності підприємства.

ВИСНОВКИ

Одержані результати свідчать про досягнення мети дослідження і зводяться до таких висновків.

Дебіторська заборгованість є невід'ємним елементом оборотного капіталу підприємства, що відображає систему економічних взаємовідносин із контрагентами та безпосередньо впливає на ліквідність, фінансову стійкість і ділову активність суб'єкта господарювання.

Її класифікація за економічними, правовими, часовими та ризиковими критеріями забезпечує можливість глибшого розуміння структури дебіторських вимог і створює основу для підвищення ефективності контролю за розрахунками, управління платіжною дисципліною та мінімізації фінансових ризиків.

Оцінка дебіторської заборгованості відповідно до вимог П(С)БО та МСФЗ базується на принципах достовірності, обачності й справедливої вартості, що передбачає первісне визнання за договірною ціною та подальше формування резервів під очікувані кредитні збитки. Застосування комплексного підходу до обліку, аналізу та оцінювання дебіторських вимог сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, зміцненню системи управління грошовими потоками та зниженню ризиків неплатежів.

Товариство з обмеженою відповідальністю - високотехнологічне виробниче підприємство, орієнтоване на виготовлення алмазного інструменту згідно з міжнародними стандартами якості та безпеки. Компанія демонструє стійкість та адаптивність до зовнішніх викликів, зокрема у період воєнного стану, зберігаючи кадровий потенціал, виробничу базу та вихід на зовнішні ринки. Наявність сертифікованої системи менеджменту якості підтверджує конкурентоспроможність і стабільність позицій підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках.

Організаційна структура підприємства характеризується чіткою централізацією управління, де ключову роль відіграють загальні збори

засновників і керівництво. Така модель забезпечує ефективну координацію фінансових, виробничих і збутових процесів, сприяючи підвищенню продуктивності праці та оптимізації ресурсів. Високий рівень кадрового потенціалу, орієнтація на залучення кваліфікованих фахівців і розвиток компетенцій персоналу забезпечують зростання ефективності діяльності підприємства. Завдяки гнучкій управлінській системі підприємства здатне оперативно адаптуватися до змін ринкових умов, підтримуючи стабільність фінансового стану та перспективи подальшого розвитку.

Перехід підприємства на застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) став логічним етапом розвитку підприємства, який засвідчив його відповідність критеріям суб'єкта, що становить суспільний інтерес, та підтвердив орієнтацію на прозорість, довіру інвесторів і міжнародну інтеграцію. Облікова політика побудована на фундаментальних принципах МСФЗ і передбачає застосування професійних суджень, уточнення оцінок активів і зобов'язань для достовірного подання фінансової інформації. Використання історичної собівартості, коригувань та дисконтування забезпечує послідовність, порівнюваність і надійність звітних даних, що дозволяє оцінювати динаміку показників за періоди та підвищує рівень контролю. Упровадження МСФЗ сприяло підвищенню якості фінансового менеджменту, прозорості інформаційних потоків і довіри з боку стейкхолдерів.

У частині розрахунків з покупцями та замовниками облік здійснюється із дотриманням принципів юридичної достовірності та фінансової доказовості. Підприємство застосовує типові документи - договори поставки, видаткові накладні, акти виконаних робіт і рахунки-фактури, які підтверджують обсяг реалізованої продукції та умови розрахунків. Додатково використовуються банківські виписки, податкові реєстри та акти звірки, що забезпечують оперативний контроль за виконанням платіжних зобов'язань і станом дебіторської заборгованості.

Облік розрахунків ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» з деталізацією за контрагентами та договорами. Операції з

авансами, претензіями та іншими розрахунками відображаються на рахунках 681, 371, 374. Згідно з вимогами МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», дебіторська заборгованість оцінюється за амортизованою вартістю з урахуванням резерву очікуваних кредитних збитків (ECL), що дозволяє об'єктивно оцінити кредитний ризик контрагентів і гарантує своєчасне відображення фінансових втрат.

Інформація про дебіторську заборгованість розкривається у Балансі, Примітках до фінансової звітності та Звіті про рух грошових коштів. Вона подається із розподілом на поточну та довгострокову, із зазначенням резервів, методики оцінки, валютної структури та аналізу кредитного ризику. Такий підхід забезпечує повну і прозору характеристику дебіторського портфеля, дозволяє користувачам оцінити його якість і вплив на ліквідність підприємства.

Податкова система підприємства функціонує відповідно до норм МСФЗ (IAS 12 «Податки на прибуток») і Податкового кодексу України. Підприємство сплачує податок на прибуток (18 %), ПДВ, ПДФО, військовий збір та земельний податок, при цьому у 2024 році сума податку на прибуток становила 23 265,5 тис. грн, що дещо менше, ніж у 2023 році (26 632,1 тис. грн). Облік відстроченого податкового активу за резервом очікуваних кредитних збитків у розмірі 3 818 тис. грн відображає системний підхід до управління податковими різницями та забезпечення фінансової збалансованості.

Загалом реалізація МСФЗ-підходів в обліку, контролі та оподаткуванні дебіторської заборгованості забезпечила вищу якість фінансової інформації, зниження ризиків і зміцнення позицій підприємства у конкурентному середовищі, підвищивши його інвестиційну привабливість і стійкість до зовнішніх викликів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що фінансово-економічний стан підприємства у 2022–2024 рр. характеризується стабільністю, збалансованістю та високим рівнем автономії. Підприємство демонструє надлишкову ліквідність, значну частку власного капіталу та стійку здатність до самофінансування, що забезпечує його незалежність від зовнішніх

джерел фінансування навіть в умовах зростання зношеності основних засобів. Раціональна структура активів і пасивів свідчить про ефективне управління фінансовими ресурсами та потенціал до подальшого розвитку, особливо за умови активізації інвестицій у модернізацію виробничої бази.

Разом з тим, дебіторська заборгованість відіграє центральну роль у формуванні фінансової стійкості підприємства, адже її частка в оборотних активах зростає, що відображає розширення збутової діяльності та активну співпрацю з покупцями на умовах відстроченого платежу. Зростання обсягів дебіторки супроводжувалося прискоренням її обертання та підвищенням гнучкості грошових потоків, що позитивно позначилося на рівні чистого доходу. Водночас висока концентрація дебіторських вимог потребує посилення контролю за строками їх погашення, щоб уникнути надмірного відволікання обігових коштів.

Отже, ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовим чинником стабільності, платоспроможності та фінансової гнучкості підприємства. Підприємство демонструє збалансовану взаємодію між нарощуванням обсягів реалізації, збереженням ліквідності та підтриманням фінансової незалежності, що формує підґрунтя для його подальшого стійкого розвитку.

Для підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення дебіторської заборгованості підприємства доцільно впровадити цілісну систему управління та контролю розрахунків, спрямовану на зменшення ризиків неповернення коштів і прискорення обороту капіталу.

Передусім, необхідно запровадити форму регулярної звірки взаєморозрахунків із контрагентами, що забезпечить достовірність облікових даних, своєчасне виявлення спірних сум і зниження частки дебіторки, яка виникає за претензіями. Такий інструмент підвищить контроль за відповідністю первинних документів і дозволить оперативно реагувати на розбіжності між сторонами.

Другим напрямом є створення системи раннього попередження щодо

дебіторської заборгованості, побудованої на класифікації боргів за строками погашення та рівнем ризику. Її функціонування сприятиме вчасному виявленню потенційно проблемних контрагентів, підвищить точність фінансового прогнозування та поліпшить якість планування грошових потоків.

Третій крок передбачає удосконалення договірної політики підприємства: у контрактах необхідно чітко регламентувати умови оплати, строки розрахунків та відповідальність сторін у разі їх порушення. Включення положень про нарахування пені або відсотків за прострочення платежів підвищить дисципліну розрахунків і стимулюватиме партнерів до своєчасного виконання зобов'язань.

Четвертим напрямом має стати цифровізація процесів управління дебіторською заборгованістю. Впровадження систем автоматизованого фінансового моніторингу, CRM-платформ для контролю етапів оплати та аналітичних інструментів на основі Big Data дозволить підвищити точність прогнозування ризиків, оптимізувати інкасаційні процедури й забезпечити інтеграцію облікової інформації в реальному часі.

Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню ефективної політики управління дебіторською заборгованістю, посиленню платіжної дисципліни та зміцненню фінансової стійкості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 15-23.
2. Бержанір, І. А. Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості підприємства // *Актуальні дослідження суспільних наук: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції* (м. Умань, 28 березня 2025 р.). Умань: Візаві, 2025. С. 242–245. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/18187/1/Norm_prav_reh_obl_deb_zaborh.pdf (дата звернення 08.10.2025).
3. Буряк І. О. Облік та аудит розрахунків з діловими партнерами підприємств торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2014. 23 с.
4. Вакульчик Д. В., Погорєлова Т. П. Законодавчо-нормативні аспекти бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств*: тези доп. V Всеукр. наук.- практ. Інтернет-конф. (Дніпро, 13-14 трав. 2021 р.) / ДДАЕУ. Дніпро : ННІЕ, 2021. С. 8-10.
5. Волошина А. Організація обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості підприємства в умовах повоєнного відновлення економіки України *Актуальні проблеми фінансової системи України*: матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет, 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 151 -154
6. Гавриленко В. О., Кулачок А. М. Напрями удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками у сучасних умовах господарювання. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету*. Вип. 30 (1). С. 248 - 251. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_30\(1\)_57](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_30(1)_57) (дата звернення: 18.10.2025).

7. Ганусич В. О., Гурська І. В. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. Вип. 1 (47). С. 441-445. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10859/1/ОБЛІК%20ДЕБІТОРСЬКОЇ%20ЗАБОРГОВАНОСТІ%20УПРАВЛІНСЬКИЙ%20ТА%20ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ%20АСПЕКТИ> (дата звернення 08.10.2025).

8. Гаркуша, Г. І., Чернецька, О. В. Організаційні аспекти обліку дебіторської заборгованості на підприємстві // *Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (Дніпро, 30–31 жовтня 2024 р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С. 45–46.

9. Гаталяк Я. С., Воронко Р. М. Облік і контроль розрахунків з кредиторами в системі управління діяльністю підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні: матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти* (м. Львів, 22 лютого 2024 р.) : тези доповідей. 2024. С. 234-235. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslid_na_Chastyna/Docs/Zbirnik_konferenciji_m. Lviv_22_ljutogo_2024_r._dlja_saitu.pdf#page=234 (дата звернення: 18.10.2025).

10. Гладій, І. О. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі прийняття рішень // *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник наукових праць XIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Вінниця–Луцьк, 14–16 травня 2025 р.). Вінниця, 2025. Ч. 1. С. 218–225. URL: <http://www.vtei.com.ua/doc/2025/konf/zb14-16251.pdf#page=218> (дата звернення 08.10.2025).

11. Гладюк Н. В., Рябенко Л. М. Особливості обліку і аналізу розрахунків з покупцями і замовниками. *Теорія і практика облікового, аналітичного та правового забезпечення управління підприємствами аграрного*

сектору в умовах сучасних викликів: збірник тез доповідей II Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (15 квітня 2021 р.). К.: НУБіП України, 2021. 290 с. 148-151.

12. Глушач Ю. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-40>

13. Глушко А. Дебіторська заборгованість: її сутність та вплив на фінансовий стан підприємства *Актуальні проблеми фінансової системи України*: матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів: Черкаський державний технологічний університет, 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 154-158

14. Гнатенко Є. П., Волошина В. В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. № 1. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_9 (дата звернення: 18.10.2025).

15. Гнатюк, Т. М., Шкроміда, В. В., Шкроміда, Н. Я. Торговий кредит: окремі питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості // *Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника*. 2024. Т. 11, № 2. С. 79–90. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/20194> (дата звернення 08.10.2025)

16. Демченко, Т. Оцінка впливу дебіторської заборгованості на вартість підприємства // *Sustainable Socio-Economic Development Journal*. 2023. № 1(1–2). С. 52–58. DOI: [https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1\(1-2\).52-58](https://doi.org/10.31499/2786-7838.ssedj.2023.1(1-2).52-58) (дата звернення 08.10.2025)

17. Єршова, Н., Єрмолаєва, М., Тютюнник, С. Використання коштів підприємства в національній та іноземній валюті: облік та звітність // *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Економіка, управління та фінанси»*. 2024. № 1.

18. Задерака, Н. М., Громік, Д. А. Особливості аналізу дебіторської заборгованості підприємства // *XXII International scientific and practical*

conference «*Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects*» (Oslo, Norway, May 8–10, 2024). Oslo: International Scientific Unity, 2024. С. 18–19. URL: <https://isu-conference.com/...#page=19> (дата звернення 08.10.2025)

19. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України № 22 від 21 січ. 2004 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (дата звернення 08.10.2025).

20. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30 листопада 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

21. Іонін Є. Стандарт бізнес-аналізу: теоретико-методологічний базис в обґрунтуванні управлінських рішень. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики*: збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 198-203

22. Канцедаль Н. А., Пономаренко О. Г. Наукове обґрунтування складових облікової політики щодо дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2018. № 1. С. 87-94. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/484> (дата звернення 08.10.2025).

23. Канцедаль, Н. А., Яловега, Л. В., Сіренко, О. В., Ляшик, О. Ю., Шостак, Я. І. Адаптивні стратегії аналізу дебіторської заборгованості в умовах кризи // *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15030724> (дата звернення 08.10.2025).

24. Кияшко О. М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 23 с.

25. Кміть В. Аналіз механізму сплати та фіскальної ефективності ПДВ в контексті його оптимізації *Актуальні проблеми фінансової системи України*:

матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів. 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 65-68.

26. Ковач, О. І., Рижикова, Н. І. Методичні підходи до аналізу дебіторської заборгованості // *XLIV International scientific and practical conference «The Impact of Scientific Research on the Development of the Modern World»* (Dubrovnik, Croatia, October 23–25, 2024). International Scientific Unity, 2024. С. 73–75. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/...#page=74>. (дата звернення 08.10.2025).

27. Колесніченко А. С. Сучасний облік, аналіз та управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні аспекти сучасної статистичної науки і практики* : матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті проф. Підгорного Анатолія Захаровича, 7 червня 2024 р., Одеса. Одеса : Одеський національний економічний університет, 2024, С. 23-25.

28. Крупельницька І. Г. Дослідження сучасних особливостей обліку та контролю розрахунків з покупцями. Науковий погляд: економіка та управління. 2023. № 2(82). С. 116–120.

29. Кручак Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль, 2016. Том 25. № 2. С. 93 - 98.

30. Кручак Л. В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 22. С. 161 - 165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2020_22_37 (дата звернення: 18.10.2025).

31. Канцедал Н. А., Лега О. В., Морозов Є. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.45-51>.

32. Лега О., Канцедал Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. Підприємництво та інновації. 2025. № 34. С. 37-44. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5>.

33. Лега О. В., Канцедаль Н. А., Богаєнко О. С. Система управління паливно-мастильними матеріалами як інструмент зменшення ризиків у діяльності підприємств агробізнесу. Підприємництво та інновації. 2025. № 34. С. 28–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.4>
34. Лега О.В., Безкровний О.В., Канцедаль Н.А., Лиженьков В.Г., Шейко А.Р. (2025). ESG-фактори та їх відображення в податковій звітності: виклики для аудиту. Актуальні питання економічних наук, Вип. 10. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15314566>.
35. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України №433 від 28 березня 2013 р. URL: www.minfin.gov.ua/control/uk/.../article (дата звернення 08.10.2025).
36. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ) : Список, Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012 / IASB. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text. (дата звернення 08.10.2025).
37. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07 лютого 2013 р. / Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).
38. Новицька Н. В. Облік і аудит розрахунків по товарним операціям : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Харків, 2012. 25 с.
39. Носач Л. Л. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в підприємствах оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2010. 18 с.
40. Паянок Т. М. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: напрями вдосконалення. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2019. Вип. 1(42). С. 58–63.
41. Пильнова В. П. Дотримання балансу дебіторської та кредиторської заборгованості як показник стабільного фінансового стану підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 33–38.

42. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

43. Подмешальська, Ю. В., Богма, Н. О. Удосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками // *Сучасні виклики та напрями вдосконалення в економічній та технічній наукових сферах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 5–6 грудня 2023 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С. 220–222. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/19174/0057006.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=220> (дата звернення 08.10.2025).

44. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовтня 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

45. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України № 559 від 30 листопада 2001 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29 листопада 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

48. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 08.10.2025).

49. Попович О., Філімонова С. (2023). Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*, 9 (121), 26-30. URL:

<https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-6> (дата звернення: 18.10.2025).

50. Прилепська А. О. Дебіторська заборгованість в теорії бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу* : V міжнар. наук. – практ. конф. : тези доп. : 24 трав. 2018 р., м. Донецьк - Т.ІІ. Донецьк : ДонНУЕТ, 2018. С. 95 – 100.

51. Пристемський О. С., Сакун А. Ж. Теоретико-методологічні аспекти обліку товарних операцій на підприємствах торгівлі. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, 2023, 1.С 47.

52. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-ВР від 16 липня 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 08.10.2025).

53. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень: Закон України від 05 жовтня 2017 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>. (дата звернення: 18.10.2025).

54. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку: Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 18.10.2025).

55. Рябчук, О., Костенко, А. Значення аудиту дебіторської заборгованості підприємства // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2025. № 37(65). С. 70–74. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37\(65\)-70-74](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2025-37(65)-70-74).

56. Сафонік Н. Податкові ризики в діяльності підприємств та засоби щодо їх мінімізації. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики*: збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 313 -316

57. Семенова, К. Д. Аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства // *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 5–6 (318–319). С. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-5-6-318-319-26-32>.

58. Сорока, А. Д. Вплив галузевої специфіки на склад та облік дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги). *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Полтава, 5 червня 2025 р.)*. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. С. 213–215.

59. Степаненко, О. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства // *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 224–232. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-31>.

60. Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. Компаративний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості: досвід України та зарубіжних країн. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. С. 532–544. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-532-544>

61. Тараненко О. Методи оцінки очікуваних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: збірник наукових праць VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 жовтня 2025 р., Полтава). Полтава: ПДАУ, 2025.

62. Тараненко О. Облікові та податкові особливості списання дебіторської заборгованості. Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів: збірник доповідей науково-практичних конференцій. Вип. 18. Полтава: ПДАУ, 2025. С. 69–70.

63. Таращенко В. Податкова безпека: сутнісний аспект *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики*: збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції,

м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : ДПУ, 2024. С. 317-320.

64. Терєбух М.І., Гой Ю. Ю. Суть дебіторської заборгованості та її класифікація. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, Інтерсервіс, 2023. С. 342-344. URL: <https://www.researchgate.net> (дата звернення: 18.10.2025).

65. Терьошина М., Проколій А. Формування доходів і витрат від реалізації *Актуальні проблеми фінансової системи України*: матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів. 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 173-176

66. Тирінов А. В. Дебіторська заборгованість підприємства: специфіка і сутність. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 9–2. С. 112–116.

67. Чепець, О., Юрченко, С., Волчанська, Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація // *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160>.

68. Чорненька О. Б. Управління заборгованістю машинобудівних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2014. 25 с.

69. Шара, Є. Обліковий аспект безнадійної дебіторської заборгованості // *Збірник наукових праць «ΛΟΓΟΣ»* (Бостон, США). 2025. 14 лютого. С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-14.02.2025.004> (дата звернення: 06.10.2025).

70. Шигун, М., Мухомор, Г. Економічна природа дебіторської заборгованості як активу // *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-110>.

71. Шигун, М., Мухомор, Г. Новий підхід до аналізу оборотності дебіторської заборгованості // *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2(53). С. 310–317. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-42>.